

Lotta Niemi

LUOMUMAATILA KASVUYMPÄRISTÖNÄ -
AMMATILLISEN PERHEKODIN LASTEN PSYYKKISTÄ
JA SOSIAALISTA KEHITYSTÄ SEKÄ EHEYTYMISTÄ
TUKEMASSA

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto

2009

LUOMUMAATILA KASVUYMPÄRISTÖNÄ - AMMATILLISEN PERHEKODIN LASTEN PSYKKISTÄ JA SOSIAALISTA KEHITYSTÄ SEKÄ EHEYTYMISTÄ TUKEMASSA

Niemi, Lotta
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Syyskuu 2009
Hamilo, Outi: THM, HM, lehtori
YKL: 37.42
Sivumäärä: 73

Asiasanat: maatila, perhekoti, lastensuojelu, luonto, eheytyminen

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata ja tarkastella miten luomumaatila kasvuympäristönä tukee kaltoinkohdeltujen lasten psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä eheytymistä.

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla keväällä 2009 satakuntalaisen, vuonna 2004 perustetun ammatillisen perhekodin äitiä avointa haastattelumenetelmää käyttäen. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällön analyysi-menetelmän avulla.

Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa käsiteltiin ympäristötekijöiden vaikutusta lasten kehitykseen, lasten psyykkistä ja sosiaalista kehitystä ja kaltoinkohtelun vaikutusta lasten kehitykseen sekä lasten tarpeita sijaishuollossa. Teoreettisessa osuudessa käsiteltiin myös lasten kehityksen tukemista luonnon ja ympäristön avulla sekä perinteistä maatalaelämää. Teoreettinen viitekehys nojautui ammattikirjallisuuteen.

Aineistosta muodostui kuusi analyysiyksikköä, jotka olivat seuraavat: 1. Maatilan luonnon rytmittävä arki ja elämän kiertokulku, 2. Kolme sukupolvea saman katon alla, 3. Maatilan eläinten eheyttävä vaikutus, 4. Vastuu eläinten ja luonnon hyvinvoinnista, 5. Maatilan työn ja tekemisen merkitys sekä osallisuus, ja 6. Luonnossa ja maatilalla leikkiminen ja touhuaminen.

Tutkimustuloksissa todettiin perhekodin luomumaatilan olevan asuinympäristönä ekologinen, turvallinen, elvyttävä, yhteisöllinen, esteettinen ja toiminnallinen. Maatila asuinympäristönä muodosti perhekodin lapsille terapeutin arjen tukien heidän psyykkistä ja sosiaalista kehitystä, tyydyttäen heidän tarpeitaan, helpottaen heidän psyykkistä kuormitusta ja palauttaen heidän voimavaransa sekä mahdollistaen heidän osallisuuden, kiintymisen sekä eheytyksen.

AN ORGANIC FARM AS ENVIRONMENT – A PROFESSIONAL FOSTER HOME SUPPORTING THE PSYCHOLOGIC AND SOCIAL DEVELOPMENT AND HEALING

Niemi, Lotta
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
September 2009
Hamilo, Outi: MNSc, MAAdm, senior lecturer
YKL: 34.72
Numbers of pages: 73

Key words: farm, foster home, child protection, nature, healing

The purpose of this thesis was to describe and examine how an organic farm as an environment supports abused children's mental and social development, and healing.

Data were gathered through open interviews in the spring of 2009 with a housemother who runs a professional foster home. Data were analysed with the content analysis method.

The theoretical section of the thesis dealt with the effect of environmental factors to children's development, mental and social development and the effects of abuse to a child's development and the needs of children in foster care. The theoretical section also discussed supporting the children's development through nature, environment and a traditional farm life.

The theoretical frame of reference was based on professional source literature.

The material emerged into six units of analysis, which were as follows: 1. The rhythm of everyday life on a farm as dictated by nature and the cycle of life, 2. Three generations under one roof, 3. The healing effect of farm animals, 4. Responsibility of the well being of the flora and fauna, 5. The importance of work and working on a farm; the taking part, and 6. Playing and keeping busy in nature and on the farm.

The results of the study indicated that an organic farm as an environment was ecological, safe, healing, communal, aesthetic and functional. The farm provided the children of the foster home therapeutic everyday experience, supported the psychological and social development, satisfied their needs, eased their inner burden and restored their strength. The farm made it possible for the children to participate, feel affection and heal.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	YMPÄRISTÖTEKIJÖIDEN VAIKUTUS LAPSEN KASVUUN JA KEHITYKSEEN	7
3	LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS	9
3.1	Oppimisen kehittyminen osana kognitiivista kehitystä	9
3.2	Varhaisen kiintymyssuhteen merkitys persoonallisuuden kehittymiselle.....	10
3.3	Motivatioaalinen kehitys.....	12
3.3.1	Tunteiden merkitys ja ilmaiseminen	12
3.3.2	Ihmisen tarpeet Maslowin mukaan	14
4	LAPSEN SOSIAALINEN KEHITYS	15
4.1	Hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän erottaminen	15
4.2	Kyky asettua toisen ihmisen asemaan.....	16
4.3	Vastuullisuuteen kasvaminen.....	17
4.4	Leikin merkitys	18
5	LAPSEN KALTOINKOHTELUN SEURAUKSET JA LAPSEN TARPEET SIJAISHUOLLOSSA	19
5.1	Kaltoinkohtelun vaikutuksen lasten kasvuun ja kehitykseen.....	19
5.2	Lapsen sijoittaminen perhekotiin	21
5.3	Lastensuojelulasten tarpeet sijaishuollossa.....	21
5.4	Sijaishuollon tehtävä	22
6	LAPSEN KEHITYKSEN TUKEMINEN LUONNON JA YMPÄRISTÖN AVULLA	24
6.1	Eko- ja ympäristöpsykologisia näkökulmia henkiseen hyvinvointiin	24
6.2	Salaperäinen ja monipuolinen ympäristö aktivoi ja rauhoittaa lasta.....	26
6.3	Green Care –hoivamaatalous	29
6.4	Eläinten myönteinen vaikutus ihmiseen	30
6.5	Luonnonmukaisen puutarhanhoidon ja viljelyn elvyttävä vaikutus ihmiseen	31
7	PERINTEINEN MAATILAEELÄMÄ	32
8	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KOHDTE SEKÄ AINEISTO.....	34
8.1	Avoin haastattelu tutkimusmenetelmänä ja sen luotettavuuden arviointi.....	35
8.2	Sisällönanalyysi analyysimenetelmä ja analyysiyksiköt.....	37
8.3	Tutkimuksen vaiheet ja eteneminen.....	38

9	TUTKIMUSTULOKSET	39
9.1	Maatilan luonnon rytmittävä arki ja elämän kiertokulku.....	39
9.2	Kolme sukupolvea saman katon alla.....	40
9.3	Maatilan eläinten eheyttävä vaikutus	41
9.4	Vastuu eläinten ja luonnon hyvinvoinnista	47
9.5	Maatilan työn ja tekemisen merkitys sekä osallisuus	48
9.6	Luonnossa ja maatilalla leikkiminen ja touhuaminen.....	50
10	YHTEENVETO	52
10.1	Maatilan luonnon rytmittävä arki ja elämän kiertokulku.....	52
10.2	Kolme sukupolvea saman katon alla.....	53
10.3	Maatilan eläinten eheyttävä vaikutus	54
10.4	Vastuu eläinten ja luonnon hyvinvoinnista	57
10.5	Maatilan työn ja tekemisen merkitys sekä osallisuus	59
10.6	Luonnossa ja maatilalla leikkiminen ja touhuaminen.....	60
11	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	62
12	POHDINTA	63
12.1	Pohdintaa opinnäytetyön tuloksista.....	63
12.2	Pohdintaa opinnäytetyön vaiheista ja onnistumisesta sekä ehdotuksia jatkotutkimusaiheista.....	65
	LÄHTEET.....	70

1 JOHDANTO

Lähes päivittäin uutisoidaan yhä pahenevista maailmanlaajuisista ympäristöongelmista sekä ihmisten lisääntyvistä mielenterveysongelmista. Ekopsykologiassa ajatellaan yhtenä syynä ihmisten pahoinvoinnin taustalla olevan ihmisen erkaantuminen luonnosta. Luonto on monelle ihmiselle vieras ja luonnon parantavia voimia ei tunneta eikä arvosteta. Luonnosta erkaantuminen näkyy luonnon hyväksikäyttönä ja luonto nähdään hallittavana resurssina. Ihmisen ja luonnon hyvinvointi kulkevat ekopsykologian mielestä käsi kädessä ja ihmisen hoitaessa maata, ihminen hoitaa myös itseään. (Wahlström 2006, 78-80.) Sosiaali- ja terveysala on uusien haasteiden edessä vähentyneiden resurssien myötä. Luonnon eheyttävän vaikutuksen ymmärtäminen ja hyödyntäminen voisi olla yksi tapa vastata näihin haasteisiin ja uudenlainen keino psyykkisten ongelmien ennaltaehkäisyssä ja hoidossa. (Salonen 2005, 217.)

Hoivamaataloudella tarkoitetaan maatalouden toimintamahdollisuuksien, kuten luonnon ja ympäristön, kotieläinten ja maataloustyön hyödyntämistä ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseksi ja elämänlaadun parantamiseksi. Suomen hoivamaatiloilla tarjotaan eniten lasten kokonaisvaltaista kasvua tukevaa yritystoimintaa, kuten lomakoteja, sijaiskoteja ja ammatillisia perhekoteja tai lastensuojelulaitoksia, päiväkoteja ja leiri- ja luontokouluja. Uutena toimintamuotona hoivamaataloudesta ei ole vielä tarpeeksi tarkkoja kuvauksia. (Yli-Viikari, Lilja, Heikkilä, Kirveenummi, Kivinen, Partanen, Rantamäki-Lahtinen & Soini 2009, 3, 11, 31.)

Päättötyön tarkoituksena on kuvata luomumaatilaan ammatillisen perhekodin lasten kasvuympäristönä ja tarkastella miten kasvuympäristö tukee lasten psyykkistä ja sosiaalista kehittymistä sekä eheytyä teoriaan peilaten. Tutkimusaineisto kerätään haastatteleamalla satakuntalaisen, vuonna 2004 perustetun ammatillisen perhekodin äitiä.

Mene luontoon lukemaan. Istu kiville, kuuntele lintujen laulua ja hengitä metsän tuoksua. Anna luonnon rauhoittaa sinut.

2 YMPÄRISTÖTEKIJÖIDEN VAIKUTUS LAPSEN KASVUUN JA KEHITYKSEEN

Ihmisen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat perimä, oma aktiivisuus sekä ympäristö. Nämä tekijät kytkeytyvät toisiinsa yksilön kehityksen myötä. Geenien säätelemä perimä vaikuttaa ihmisen kypsyymiseen, joka on edellytys lapsen oppimiselle. Kypsyminen tapahtuu herkkyys- ja kriittisten vaiheiden kautta eri lapsilla eri aikoihin. Omalla aktiivisuudella ymmärretään ihmisen vaistonvaraista ja opittua toimintaa, jossa näkyy ihmisen kiinnostuksen aiheet ja suhteutuminen itseensä sekä ympäröivään maailmaan. Ympäristöllä ymmärretään kaikki se, missä lapsi kasvaa. Perimä, oma aktiivisuus sekä ympäristö vaikuttavat lapsen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. (Vilén, Vilhunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 132-133 & Kronqvist & Pulkkinen 2007, 37.) Ihmisen kehitykseen vaikuttavat näiden tekijöiden monimutkainen ja dynaaminen vuorovaikutus. Perimän merkitys korostuu kuitenkin fyysisten ominaisuuksien kehityksessä, kun taas ympäristötekijöillä on suhteessa enemmän vaikutusta psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 37-39.) Erottaessa lapsen kasvun ja kehityksen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen, tulee muistaa näidenkin eri osa-alueiden todellisuudessa nivoutuvan toisiinsa monin eri tavoin (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 1997, 64-65).

Tässä tutkimuksessa keskitytään ympäristön vaikutukseen lapsen psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen.

Lapsen syntymän jälkeisiin ympäristötekijöihin lasketaan fyysinen, psyykkiseen ja sosiaalisen ympäristöön sekä kulttuuriympäristöön. Ympäristöllä voi olla lapsen kehitystä tukeva ja edistävä vaikutus, mutta voi myös haitata lapsen luontaista kehittymistä. (Karling ym. 1997, 67.) Lasten varhaisvaiheiden epäsuotuisalla ympäristöllä, jossa heitä on laiminlyöty taikka kohdeltu kaltoin, on havaittu olevan pitkäkestoisia vaikutuksia lasten kehitykseen (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 45).

Fyysisen ympäristö käsittää ympäristön, jossa ihminen elää, niin asuinalueen, kodin, leikkipaikat ja -välineet. Fyysinen ympäristö vaikuttaa lapsen kehitykseen suoraan tar-

joamien toiminta- ja leikkimahdollisuuksien kautta. Fyysinen ympäristö vaikuttaa myös ihmisen sosiaaliseen ympäristöön muokaten välillisesti ihmisen käsityksiä maailmasta. (Karling ym. 1997, 67.)

Psyykkisellä ympäristöllä tarkoitetaan ensinnäkin tunneilmapiiriä, jossa ihminen elää. Ihmisen kehittymiselle on oleellista, että hän saa ympäristössään ilmaista perustunteitaan eli suuttumusta, iloa, hämmennystä, pelkoa ja surua. Perustunteiden kautta ihminen oppii rajansa ja sen, mikä tuottaa mielihyvää. Tunneilmapiiri, jossa ei perustunteita uskalla tai saa ilmaista voi muun muassa aiheuttaa vihaa tai masennusta. Psyykkisellä ympäristöllä tarkoitetaan toiseksi myös muiden ihmisten ajatuksia ja käsityksiä siitä, millaisen ihmisen nähdään. Ihminen tulisi nähdä realistisesti hänen vahvuudet ja heikkoudet huomioon ottaen, jolloin lapsi kokee että häntä rakastetaan juuri sellaisena kuin hän on. (Karling ym. 1997, 70.)

Sosiaalinen ympäristö muodostuu niistä ihmisistä, joiden kanssa ihminen on tekemisissä ja ryhmistä, joihin hän kuuluu. Perheeltään, mutta myös sukulaisiltaan, naapureiltaan ja ystäviltään, lapsi omaksuu tietoa, arvoja, asenteita ja käyttäytymismalleja. Muut ihmiset ja ryhmään kuuluminen ovat tärkeitä ihmisen kehittymiselle, ihmisen halutesaan tulla hyväksytyksi ja oppia elämään sosiaalisten normien mukaisesti. Ihminen elää vuorovaikutuksessa ympäristönsä kautta saadessaan palautetta itsestään ja käyttäytymisestään. Näin ihmiselle muodostuu suhtautumistapa omaa itseään ja elämäänsä kohtaan. (Karling ym. 1997, 69-70.)

Kulttuuri sisältää laajasti ymmärrettyinä yhteiskunnan sosiaaliset tavat, kielen, uskonnon, perinteitä vaalivat kulttuurimuodot, kasvatus- ja koulutusjärjestelmän ja päätöksenteko sekä taloudellisen järjestelmän. Kulttuuri on kehittynyt sukupolvien aikana ja, jonka ihmiseen välittyy ja, jonka ihminen oppii sen yhteiskunnan kautta, johon hän syntyy. Sosialisatiossa lapsi sisäistää kulttuuristaan hyväksyttävän käyttäytymistavan, eli yhteisönsä säännöt, tavat ja arvot sekä asenteet. (Karling ym.1997, 69.)

3 LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS

Psyykinen kehitys voidaan jakaa kognitiiviseen, persoonallisuuden ja motivationaaliseen kehitykseen (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 32).

3.1 Oppimisen kehittyminen osana kognitiivista kehitystä

Kognitiiviseen kehitykseen liittyy havaitsemisen, muistin, ajattelun, kielen ja oppimisen kehittymistä (Vilén ym. 2006, 132). Tässä työssä keskitytään kognitiivisen kehityksen osalta oppimisen kehittymiseen.

Oppiminen tarkoittaa yksilön muistissa tapahtuvia muutoksia, jotka syntyvät kokemusten kautta ja ilmenevät tietojen ja taitojen kasvuna. Oppimisen myötä sisäiset mallit ja useimmiten myös käyttäytyminen muuttuvat. Ihmisen toiminta voi muuttua myös väistojen toimintojen myötä. (Eronen, Kalakoski, Kanninen, Kauppinen, Laarni, Paavilainen, Salo, Anttila, Kallio, Lähdesmäki, Oksala & Stenius 2005, 55.)

Oppimista tapahtuu muun muassa mallioppimisen, kokeilemisen ja toiminnan, havainnoinnin, aistien sekä teorioiden kautta (Vilén, Vilhunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2006, 72 & Vilén ym. 2006, 144-145). Oppimista tapahtuu niin tahattomasta kuin aktiivisen ja tietoisin oppimisen kautta. Mallioppiminen voi olla tahatonta, mutta myös tietoista. Lapsi oppii monesti vuorovaikutuksessa muiden kanssa ottamalla toisista mallia. Mallioppimiseen monesti riittää, että lapsi huomaa mallia palkittavan tietynlaisesta käyttäytymisestä. Tietoinen ja tavoitteellinen mallioppiminen on kognitiivista oppimista. Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan ihmisen oppimisessa keskeistä on aktiivinen tiedonkäsittely sekä muistissa olevien sisäisten mallien muuttuminen. Tarkkaavaisuudella ja muistilla on tärkeä merkitys uusien tietojen ja taitojen hankkimisessa. Tarkkaavaisuudella ymmärretään huomion valikoivaa suuntaamista johonkin tiettyyn asiaan. (Eronen ym. 2005, 66-67.)

Lapsella on pohjaton oppimisen tarve (Tamminen 2004, 90). Lasta kiinnostaa itselleen merkitykselliset asiat. Lapsi oppii sosiaalisen kanssakäymisen kautta itsestään ja omasta osaamisestaan, oppimisestaan ja ajattelustaan. Aikuisen läsnäolo ja malli toiminnassa lisää lasten kiinnostusta. Aikuisen kautta lapsi oppii huomaamaan asioita ja ilmaisemaan itseään hyväksyttävällä tavalla. Lapsi haluaa kokeilla asioita itse ja toiminnan kautta hän oppii uutta käyttämällä monipuolisesti kaikkia aistejaan. On tärkeää, että lapsi ymmärtää oman oppimisensa riippuvan hänestä itsestään. Lapsi haluaa osata ja ymmärtää asioita ja mitä monipuolisemmin ja perusteellisemmin asioita käsitellään, sitä paremmin lapselle jää muistijälkiä asioista. Tästä on myös hyötyä lapsen myöhemmälle tiedonhankinnalle ja valmiuksille. Lapsella tulisi lisäksi olla aikaa soveltaa oppejaan. (Vilén ym. 2006, 220-221, 225.)

Unohtaminen voi liittyä ongelmiin mieleen painettavan asian vastaanotossa, työmuistin käsittelyssä, muistiin tallentumisessa tai mieleen palauttamisessa. Unohtamisen syitä voivat olla mm. ärsykkeiden heikkous, ongelmat yksilön sisäisissä havaitsemisprosesseissa ja psyykinen olotila. Masennus tai ylikuormitus vaikeuttavat asioiden muistiin tallentumisen sekä mieleen palauttamisen. Muistia heikentää myös tarkkaavaisuuden häiriöt. (Karrasch, M., Lindblom-Ylänne, S., Niemelä, R., Päivänsalo, T-M. & Tynjälä, P. 2006, 92.) Tiedon tallentuminen muistiin vaatii kertaamista ja aktiivista tiedonkäsitteilyä, jolloin aiemmin opittua tietoa hyödynnetään uuden tiedon jäsentämisessä ja tallentamisessa (Paavilainen, P., Kalakoski, V., Laarni, J. Anttila, R., Kreivi, M., Oksala, E. & Stenius, M. 2006, 131).

3.2 Varhaisen kiintymyssuhteen merkitys persoonallisuuden kehittymiselle

Ihmisen persoonallisuuden kehityksessä on kysymys ihmisen käsityksen syntyminen omasta itsestään suhteessa muihin ihmisiin. Minän rakentumiseen liittyy itsetunto, itsearvostus, oman paikan löytäminen maailmassa sekä omien voimavarojen kartoittaminen. Teoriat persoonallisuuden kehittymisestä ovat kaikki myös teorioita varhaisesta vuorovaikutuksesta. Yksi varhaisen vuorovaikutuksen teoria on John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. (Karling ym. 1997, 144-145.)

John Bowlby korosti jo 1950-luvun alussa varhaisen suhteen tärkeyttä aikuisen ja lapsen välillä. Lapsen kiintymyssuhteilla ajatellaan edelleen olevan merkittävä rooli lapsen hyvinvoinnin ja tasapainoisen kasvun kannalta. Varhainen kiintymyssuhde tarjoaa lapselle turvaa ja lohdutusta hänen tutustuessaan ympäröivään maailmaan. Se luo myös perustan lapsen tuleviin ihmissuhteisiin. (Tamminen 2004, 62-62, 113.)

Varhainen vuorovaikutus syntyy arjessa konkreettisesta yhdessä olemisesta. Se on vastavuoroista sekä yksinkertaisimmillaankin monitahoista ja rikasta. Vastavuoroisuuden puute tuntuu ihmisestä pahalta ja pelottavalta. Ei-kielellisellä vuorovaikutuksella, ilmeillä, eleillä, katseella, äänenpainoilla ja –sävyillä on hyvin tärkeä asema kommunikaatiossa erityisesti läheisimmissä ihmissuhteissa. (Tamminen 2004, 46-53.)

Varhaisessa vuorovaikutuksessa on merkityksellistä kaikenlaisten tunnetilojen jakaminen. Lapsi ei kasva, jos vuorovaikutuksessa tunteita ei jaeta, tai niitä ei ole. Vuorovaikutus on olennainen kognitiivisen sekä emotionaalisen kehittymisen lisäksi yksilön sosiaalisen ja moraalisen kasvun kannalta. Lapsi oppii läheisiltä aikuisilta mikä on hyvää, mitä toiselle ihmiselle saa tehdä, mitä toiselle ihmiselle voi antaa sekä mikä toivottavaa. Näin lapsi oppii mitä on kiellettyä, samalla synnyttäen pohjan empatiakyvyn kehittymiselle. (Tamminen 2004, 59-61.)

Ekopsykologian mukaan lapsen minuus ei synny pelkästään turvallisuuden ja eriytymisen tasapainottelun kautta lapsen sosiaalistuessa suhteessa ihmisympäristöön, vaan myös ekologisen viitekehyksen kautta. Lapsi tunnistaa lämpötilan, valon, värit, äänet jne. ihmiskosketuksen lisäksi. Ekopsykologian mukaan lapsella on syntyessään ns. ekologinen minuus eli alkuperäinen luontosuhde. Esimerkkejä siitä on lapsen luontainen kyky nauttia kissan pehmeästä turkista, lämpimästä kylpyvedestä ja viileästä ruohosta. Lapsen alkuperäistä luontosuhdetta on ekopsykologian mukaan tärkeä tukea, jolloin lapsella syntyy yhteys omiin tarpeisiin, tunteisiin ja sisäiseen rytmiin sosiaalistumisesta huolimatta. (Salonen 2006, 53-54.) Evolutionaarinen käsitys korostaa myös ihmisen taipumusta voida hyvin luontoympäristössä (Salonen 2005, 124).

Bowlby painotti äidin rakkauden tärkeyttä. Hän kehitti näkemyksen kiintymyssuhteiden tärkeydestä tutkiessaan lasten erokokemuksia vanhemmistaan, läheisen ihmisen menettämisen tuskaa. Bowlbyn mukaan rakkauden merkittävyys näkyy konkreettisimmin

silloin, kun lapsi syystä tai toisesta on jäänyt ilman rakkautta. Viimeisten vuosien aikana ymmärrys lasten posttraumaattisesta oireilusta on lisääntynyt. Traumatisoitua lasta tulee auttaa selviämään eteenpäin, lohduttaa, hoivata ja ymmärtää. Jos lapsen menetyksen kokemukset jäävät vaille ymmärrystä ja lohtua, ne altistavat lasta erilaisille vaikeuksille ja psyykkisille häiriöille. Traumaattinen tapahtuma näkyy lapsen käyttäytymisessä, hän taantuu, hän on ärtynyt tai apaattinen, hänen tunnekirjonsa köyhtyy. Lapsi toistaa usein puheissaan taikka leikeissään samaa teemaa uudestaan ja uudestaan, työstäen näin kokemuksiaan. Lasta auttaa eniten läheisten ihmisten kyky nähdä, ymmärtää ja tehdä lapselle ymmärrettäväksi, mitä hän on kokenut. Hän tarvitsee erityisen paljon läsnäoloa, rakkautta ja hoivaa. Varhainen vuorovaikutus voi häiriintyä monenlaisista syistä, kuten pitkittyneestä surusta ja masennuksesta. Vuorovaikutus on tunneköyhää, pysähtynyttä ja tyhjää ja lapsi jää vaille elintärkeää tunteiden jakamista. Hänen kehityksensä hidastuu, vääristyy tai pysähtyy. (Tamminen 2004, 113-114, 119-120.)

3.3 Motivationaalinen kehitys

Motivatioon kuuluvat ihmisen tunteet ja tarpeet (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 34-35).

3.3.1 Tunteiden merkitys ja ilmaiseminen

Lapsen omien tunteiden lisäksi varhaisen kiintymyssuhteen synnyttämät tunteet vaikuttavat ihmismielen syntymiseen ja rakentumiseen. Yhdessä jaetut tunteet luovat yhteisiä merkityksiä. Lapsi arvostaa sellaisia asioita, jotka synnyttävät hänessä sekä hänen ja läheisin aikuisen välillä positiivisia tunteita. Tunteissa yhdistyvät lapsen biologiset perustarpeet, kuten kasvamisen ja hengissä säilymisen halu, sekä mielen kokemukset. Tunteet yhdistävät näin ihmisen fyysisesti ja psyykkisesti ehyeksi kokonaisuudeksi. Jos ihmisen tunne-elämä on epätasapainossa, hän toimii epäjohdonmukaisesti ja epämielekkäästi. (Tamminen 2004, 62-66.) Kun lapsen tarpeita tulkitaan oikein ja niihin vastataan johdonmukaisesti, lapselle syntyy positiivinen mielikuva itsestään ja maailmasta. Turvallisuuden ja luottamuksen tunne luovat pohjan hyvälle itsetunnolle, minäkuvalle ja

empatian kehittymiselle ja heijastuvat lapsen myöhemmissä ihmissuhteissa. (Karling ym. 1997, 100.)

Tunteiden säätely koskee niin ulospäin ilmaistavia tunteita, kuten aggressiivisuutta kuin sisäisiä tunteita ja kokemuksia. Heikko itsehallinta johtuu tunteiden säätelyn vähäisyydestä. Tunnetila saa vallan ja vaikeuttaa toiminnan harkintaa ja itse toimintaa. Tunteiden kokemisella ja ilmaisemisella, eli vahvalla itsehallinnalla tarkoitetaan tunteiden käsitteilyä niin, että tunteiden energiaa antava vaikutus käytetään myönteisellä tavalla hyödyksi. Lapsen tunteiden säätelyyn vaikuttaa varhainen vuorovaikutus ja kasvatustapa. Rutiinit, lapsen tarpeisiin reagoiminen ja lapselle asetetut odotukset sekä kannustus itsehallintaan tukevat lapsen itsesäätelyn kehitystä. Kognitiivinen kehitys vaikuttaa itsesäätelyyn siten, että lapsi oppii millaisissa tilanteissa tunteita tulisi säädellä. Temperamentiltaan impulsiivisten lasten vanhempien täytyy toimia lastensa muistina ja muistuttaa heitä uudelleen ja uudelleen käyttäytymissäännöistä. Kaltoinkohdellut lapset ilmaisevat paljon kielteisiä tunteita ja vain vähän myönteisiä tunteita puutteellisen vuorovaikutuksen ja epävakaa ympäristön johdosta. (Pulkkinen 2002, 69, 77-82.)

Lapsi ilmaisee luonnostaan tunteitaan toiminnan kautta. Iloaan hän ilmaisee hyppimällä, heiluttamalla käsiään ja laulamalla. Vihaansa hän taas ilmaisee potkimalla, lyömällä, rikkomalla ja huutamalla. Lapsi tarvitsee tunne-elämänsä hallintaan aikuisen sanallista ohjausta ja mallia. Sanoittamalla lapsen tunteet lapsi oppii tunnistamaan tunteitaan sekä ilmaisemaan niitä suullisesti. Toisia ja ympäristöä vahingoittavan toiminnallisen ilmaisun sijaan lasta on ohjattava sanalliseen tunteitten ilmaisuun. Aikuisena ihminen hyödyntää lapsuudessaan opittuja käyttäytymismalleja mielipahan ilmaisussa. Tunteitten ilmaisussa lapsi ottaa myös mallia läheisiltä aikuisilta. Myönteisten ja kielteisten tunteitten ilmaisemisen myötä lapsi oppii mikä on toivottavaa käytöstä ja miten muiden tunteet tulisi ottaa huomioon. On tärkeää, että kaikille tunteille on tilaa, koska muuten lapsi sulkee pahan olon tunteita sisäänsä. Lapsi kätkee tunteensa ja muuttuu kiltiksi ja sulkeutuneeksi, taikka torjutut tunteet aiheuttavat jatkuvaa kielteisyyttä ja tyytymättömyyttä. (Kinnunen 2003, 111-115.)

3.3.2 Ihmisen tarpeet Maslowin mukaan

Humanistisen psykologian mukaan ihminen pyrkii toiminnassa toteuttamaan itseään. Ihmisellä on halu kehittyä ja asettaa tavoitteita toiminnalleen. Abraham Harold Maslow, joka on humanistisen psykologian tunnetuimpia edustajia, kehitti teorian ihmisen motiivien tarvehierarkiasta selittämään ihmisen toiminnan syitä. Hierarkian alimmalla tasolla on fysiologiset tarpeet, kuten uni, ruoka ja vesi. Seuraavilla tasoilla ovat sosiaaliin liittyvät turvallisuuden ja liittymisen sekä rakkauden tarpeet. Korkeimmalla tasolla ovat arvostuksen ja itsensä toteuttamisen tarpeet. Motiivit voidaan jakaa välttämättömiin puutemotiiveihin ja korkeampiin kasvumotiiveihin. Fysiologiset tarpeet, turvallisuuden tarpeet sekä liittymisen ja rakkauden tarpeet kuuluvat puutemotiiveihin ja mitä alempana tarve on hierarkiassa, sitä pakottavampi ja voimakkaampi tarve ihmisellä on saada tarve tyydytetyksi. Jos alimpien tasojen tarpeita ei ole tyydytetty, ihmisen toiminta muuttuu jäykäksi ja kaavamaiseksi. Fysiologisten tarpeiden ollessa tyydytettyjä, ihmiselle ja etenkin pienelle lapselle syntyy turvallisuuden tarve. Turvallisuuden tarve sisältää ihmisen tarpeen olla vapaa ahdistuksesta ja kaaoksesta. Sosiaaliin tarpeisiin kuuluvat yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet. Ihmisellä on itsekäs tarve tulla rakastetuksi ja muiden rakastamisen tarve mahdollistuu vasta, kun ensin kokee itsensä rakastetuksi. Arvostuksen tarpeisiin lukeutuvat itsearvostus ja muilta saatu palaute. Kasvumotiiveihin kuuluvat hierarkian huipussa olevat itsensä toteuttamisen tarve ja henkilökohtaisten tavoitteiden asettaminen. (Peltomaa, Ahlqvist, Ahokas, Apponen, Kekki, Mikkola, Oilinki & Seitola 2008, 28-29) Itsensä toteuttamisen myötä ihminen kasvaa ja kehittyy. Turvallisissa ja kannustavissa olosuhteissa ihmisen aito minuus paljastuu. Voimakas turvallisuuden ja hyväksytyksi tuleminen tarve voi johtaa siihen, että ihminen asettaa itsensä toteuttamisen tarpeen toissijaiseksi, jolloin aito minuus ei toteudu. (Lindblom-Yläne, Niemelä, Päivänsalo & Tynjälä 2004, 79.)

Monien tutkimusten mukaan terveys, rakkaus, läheisyys, persoonalliset vahvuudet ja moraaliset taidot sekä aineelliset perustarpeet muodostavat hyvän elämän osatekijöitä ja nämä hyvinvoinnin osatekijät vastaavat hyvin Maslowin tarvehierarkia esitettyjä tarpeita. Aineelliset perustarpeet sekä turvallisuuden tunne mahdollistavat terveyden ja hyvinvoinnin. Rakkaus ja läheisyys synnyttävät yhteenkuuluvuuden tunnetta. Persoonallisuuden vahvuudet vaikuttavat arvostuksen saamiseen, älyllisten ja esteettisten tarpeiden tyydytykseen sekä itsensä toteuttamiseen. Hierarkiaan voisi lisätä elämän mielekkyyden

ja tarkoituksen kokemisen. Elämän mielekkyyden kokemiseen liittyy kaikki hyvinvoinnin osatekijät ja etenkin moraaliset taidot. (Ojanen, Anttila, Lähdesmäki, Oksala, Paavilainen 2004, 148.)

4 LAPSEN SOSIAALINEN KEHITYS

Lapsen sosiaalinen kehitys tapahtuu suhteessa häntä ympäröivää ympäristöä ja lapselle syntyvä kuva, siitä millainen hän on, ja miten hänen tulisi käyttäytyä muita ihmisiä kohtaan. Varhaiset vuorovaikutussuhteet vaikuttavat lapsen vuorovaikutustaitoihin sekä tuleviin ihmissuhteisiin. Lapsen saadessa läheisyyttä, läsnäoloa ja empatiaa sekä hänen tarpeensa huomioidaan, hän oppii myös käyttäytymään samoin muita ihmisiä kohtaan sekä kuuntelemaan ja havainnoimaan muita. (Karling ym. 1997, 166.) Lapsi oppii sosiaalisia taitoja myös ottamalla mallia läheisiltä ihmisiltä, etenkin vanhemmiltaan sekä arjessa tiivistä mukana olevilta sukulaisiltaan. Kotona lapsi oppii mallista vuorovaikutustapoja, arvoja ja asenteita liittyen esimerkiksi työntekoon, rahankäyttöön ja yrittämiseen. (Karling ym. 1997, 166.) Sosiaalisen kehityksen myötä lapsi tulee tietoiseksi omasta erillisyydestään ja samanaikaisesti tarpeestaan liittyä muihin. Sosiaalisen toiminnan kautta syntyy lapsen minäkäsitys sisältäen itseen liitettyjä ajatuksia, käsityksiä ja arviointeja. Vuorovaikutussuhteissa ylläpidämme, vahvistamme ja muokkaamme käsitystä itsestämme ja sitä, millaisia olemme muiden seurassa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 35-36.)

4.1 Hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän erottaminen

Moraalilla ymmärretään kykyä erottaa hyvä ja paha ja oikea ja väärä toiminnan yhteydessä (Karling ym. 1997, 170). Moraalin kolme ulottuvuutta ovat moraaliarvot, tunteet ja käyttäytyminen. Moraaliarvot ovat osa ihmisen kognitiivista kehitystä ja koostuvat ihmisen arvostamista uskomuksista ja säännöistä. Jos ihminen on esimerkiksi oppinut, että työntekoa tulee arvostaa, hän arvostaa ahkeruutta ja saattaa paheksua laiskuutta.

Tunteiden ulottuvuudella tarkoitetaan ihmisen herkkätuntoisuutta eri tilanteissa. Käyttäytymisen ulottuvuuteen liittyy taas ne säännöt ja toimintatavat, jotka kuuluvat omaan kulttuuriin ja lähiympäristöön. Nämä kolme ulottuvuutta voivat olla ristiriidassa keskenään. Tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta kunnioittava, voi pelkojensa takia kuitenkin suhtautua ennakkoluuloisesti vieraan kulttuurin edustajia kohtaan. Yksilö voi toimia arvo maailmaansa vastaan tietoisesti, esimerkiksi tekemällä ryhmässä hyväksytyksi tulemisen takia jotain sellaista, jota ei yksin koskaan tekisi. Omatunnon herättämä syyllisyyden tunto, kertoo ihmiselle, minkä hän kokee vääränä ja minkä oikeana. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 122-123.) Muita moraalisia tunteita ovat häpeä, pelko, halveksunta ja suuttumus. Muun muassa oikeudenmukaisuus, toisista huolehtiminen ja vastuullisuus vaativat moraalisia arviointeja ja tulkintoja. (Ojanen 2006, 242.)

Moraalitajun kehityksen edellytyksenä on oikean ja väärän opettaminen. Oppiminen tapahtuu yhdessä eläen, mallin ja palautteen kautta ja edellyttää kiintymyssuhteen aikuisen ja lapsen välillä. (Kinnunen 2003, 88-91.) Lapsen kanssa tulisi pohtia moraalisia kysymyksiä ja sääntöjen tulisi olla selkeitä ja perusteltuja. Moraalisten periaatteiden sisäistämisen kannalta on tärkeää, että lapsi saa kokea rakkautta ja, että häntä kuunnellaan. (Ojanen 2006, 244-245, 247.)

4.2 Kyky asettua toisen ihmisen asemaan

Empatiakyvyssä on kysymys kyvystä ymmärtää toisen tunteita ja eläytyä niihin. Empatia on osa moraalin tunteisiin liittyvää ulottuvuutta, mutta vaatii lisäksi kognitiivista kehitystä. Empaattisuus voi johtaa toiset huomioon ottavaan käyttäytymiseen, kuten toisten auttamiseen, anteliaisuuteen, yhteistyöhön, jakamiseen ja lohduttamiseen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 128.) Empatia ei kuitenkaan välttämättä johda myönteisiin tekoihin, toisin kuin sympatia, jossa kysymyksessä on toisen tilaan kohdistuva myönteinen tunne, kuten sääli, suru ja huoli (Ojanen 2006, 242).

Empatiakyvyn oppiminen on tärkeää, jotta kykenee hyväksyttävästi vuorovaikuttamaan muiden ihmisten kanssa. Lapsen tulee aluksi oppia tulkitsemaan muiden sanattomia viestejä, kuten ilmeitä ja eleitä, sekä myös itse kykenemään viestittämään ilman sanoja. Empatiakyvyn oppimisessa auttaa lapselle luodut selkeät rajat ja tietopohjaisia keskuste-

luja siitä, mikä toiselle voi tuntua pahalta. Tunteiden tunnistamista voi harjoitella lapsen kanssa opettamalla häntä havainnoimaan mitä erilaiset ilmeet ja eleet tarkoittavat. (Vilén ym. 2006, 157.)

Empatiakyvyn kehittymisen perustana ovat myös lapsen positiiviset tunteet toisen ihmisen läheisyydessä. Lapsi vaistoo toisen ihmisen tunteet, ilon, onnellisuuden ja tyytyväisyyden, mutta myös vihaisuuden, pettymyksen ja pelon ja nämä tunteet vaikuttavat häneen ja hänen käyttäytymiseen. Empatiakyvyn kehittymiseksi lapsi tarvitsee aikuista tunteidensa ja tekojensa peilinä, joka reagoi lapseen ja jonka rakkauden lapsi tuntee. (Kinnunen 2003, 109.) Luontoympäristö auttaa myötätunnon kehittämisessä ja kasvamisessa ja empatiakykyä on oivallista harjoitella elävän luontokappaleen kanssa (Salonen 2005, 127).

Empatiakyvyn kehittyminen siis vaatii ihmisen olemista vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Lapsen kokemus siitä, että häntä kuullaan ja ymmärretään kehittää lapsen kykyä huomioida muiden tarpeet ja vastata niihin. Empatiaa ei voi oppia, jos ei sitä ole itse saanut. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 129.) Lapsena koetut kovat kokemukset, heikentävät empatiakykyä, kuten myös syyllisyyden ja häpeän kokemista (Ojanen 2006, 246).

4.3 Vastuullisuuteen kasvaminen

Yksi elämässä tarvittava perustaito on vastuullisuuteen kasvaminen. Lapsen tulee oppia huolehtimaan omista asioista sekä oman osuutensa sovitusta asioista. Opettamalla lapselle syntyy myös halu ja kyky kantaa vastuu läheisten ihmisten, ympäristön ja ympäröivän maailman hyvinvoinnista. Lapsi tarvitsee aikuisten esimerkkiä sekä kyvyn empatiaan, jotta hän voisi kantaa vastuun itsestään ja muista. Läheisten aikuisten tehtävänä on antaa malli lapselle muitten huomioon ottamisessa ja auttamisessa sekä luonnon suojelemisessa. (Kinnunen 2003, 79, 85.)

Yksi ihmisen arvokkaimmista ja haavoittuvimmista ominaisuuksista on hänen kykynsä kokea syyllisyyttä vääristä teoistaan. Syyllisyyden tunne auttaa ihmistä tiedostamaan moraalisen vastuunsa. Tunne herääkin silloin kun ihmisen itsekäät halut ovat ristiriidassa eettisten arvojen ja normien kanssa. Syyllisyyden tunteella on suuri merkitys vas-

tuullisuuden kehittymiseen. (Puolimatka 2004, 266.) Jotta syyllisyyden tunto heräisi, ihmisen on oltava tietoinen siitä, että käyttäytymisellä on seuraukset. Syyllisyyden tunteella on vaikutus omantunnon syntyyn. Omantunnon synnyssä lapsi on sisäistänyt ympäristön normit. (Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen & Salo 2005, 89.)

Kehittyneen omantunnon, eli itsesäätelyn myötä ihminen voi säätää tunteitaan ja käyttäytymistään eri tilanteisiin sopiviksi. Itsesäätely tekee ihmisen toiminnan joustavaksi, huomioiden ihmisen sisäiset ja ulkomaailman tuottamat vaatimukset. (Peltomaa, Ahlqvist, Ahokas, Apponen, Kakki, Mikkola, Oilinki & Seitola 2008, 122.) Omantunnon kehittymiseen liittyy kielteisten tunteiden, kuten ahdistuneisuuden, syyllisyyden, katumuksen, itsekriittisyyden ja houkutuksista kieltäytymisen muodostuminen. Kehitykseen sisältyy kuitenkin myös myönteisiä tunteita, kuten toisen hyväksi toimiminen, empatia, vastuuntunto ja muista huolehtiminen. Ihmiselle syntyy hyvänolotunne, tietäessään toimivansa omantunnon mukaisesti. Omantunnon myötä ihmisen on mahdollista mukauttaa käyttäytymisensä yhteiskunnallisiin normeihin, toimia muiden hyväksi sekä pidättäytyä epäsosiaalisista ja vahingollisista teoista. (Pulkkinen 2002, 116.)

4.4 Leikin merkitys

Aikuisen ja lapsen välisellä leikillä on merkittävä rooli lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta (Vilén ym. 2006, 160). Lapsi oppii paljon juuri leikin kautta, koska leikki on lapsen omaehtoista toimintaa, jota ohjaavat lapsen omat pyrkimykset ja oma mielenkiinto. Leikkiinsä lapsi ottaa aineksia havainnoimalla ja ottamalla mallia ympärillä olevien aikuisten ja lasten toiminnasta. Leikissä lapsen ei tarvitse huomioida todellisuutta, vaan voi leikkiin yhdistää mielikuvitustaan. Leikki kehittää lapsen ajattelua, suunnitelmallisuutta sekä muistia. Leikissä kehittyy myös lapsen persoonallisuus ja hänen minäkuvansa muodostuu. Leikissä lapsi voi kokeilla erilaisia rooleja ja rakentaa omaa identiteettiään. Hän kokee oppimisen ja onnistumisen iloa, mutta myös epäonnistumisen tunteita. Näin hän saa tietoa omista taidoistaan, vahvuuksistaan ja heikkouksistaan. Lapsen luottamus itseensä vahvistuu. On tärkeää, että lapsi kokee itsensä rakastetuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi juuri sellaisena kuin hän on. Leikki mahdollistaa

lapsen käsitellä kokemuksiaan ja tunteitaan, kuten pelkojaan, ahdistustaan, suruaan, mutta myös iloa ja rakkautta. (Karling ym. 2008, 203-204.)

5 LAPSEN KALTOINKOHTELUN SEURAUKSET JA LAPSEN TARPEET SIJAISHUOLLOSSA

Kaltoinkohtelun muotoja ovat laiminlyönti, emotionaalinen kaltoinkohtelu, fyysinen pahoinpitely, seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsille sepitetty tai aiheutettu sairaus. Nämä eri muodot eivät aina esiinny irrallisina, vaan liittyvät usein toisiinsa. (Salmi, Bardy & Sauli 2004, 11.)

5.1 Kaltoinkohtelun vaikutukset lasten kasvuun ja kehitykseen

Kaltoinkohtelusta voi lapselle aiheutua pitkäaikaisia ja pysyviä psyykkisiä seurauksia. Pitkäaikaisiin seurauksiin vaikuttavat lapsen kehitystaso, lapsen aikaisemmat kokemukset sekä kiintymyssuhteet. Yleinen kaltoinkohtelun oire on vakava masennus, johon liittyy huono itsetunto ja kielteinen minäkuva. Lapsi lakkaa huolehtimasta itsestään ja käyttäytyminen voi muuttua itsetuhoiseksi. Sosiaaliset taidot ovat puutteelliset ja lapsi ei kykene luottamuksellisiin ja vastavuoroisiin ihmissuhteisiin. Käyttäytyminen voi muuttua manipuloivaksi, uhmakkaaksi ja aggressiiviseksi ja lapsella on vaikeaa ylläpitää läheisyyttä muihin ihmisiin. Kaltoinkohtelu voi johtaa myös oppimisvaikeuksiin kehitykseen viivästymisen, tarkkaavaisuuden huononemisen ja motivaatio-ongelmien takia. (Turunen 2004, 187-195.)

Lapsen traumaattiset kokemukset ja vakavat ja varhaiset häiriöt lapsen kiintymyssuhteissa aiheuttavat pahimmillaan vaurioita lapsen kaikkiin kehityksen osa-alueisiin: tunte-elämä kehitykseen, älylliseen kehitykseen, ihmissuhteiden kehitykseen ja fyysiseen kehitykseen (Tuovila 2008, 39). Seuraavaksi tarkastellaan vaurioita emotionaalisen, kognitiivisen sekä sosiaalisen kehityksen kannalta.

Tunne-elämän vauriot näkyvät lapsen kyvyttömyydessä tulla toimeen niin positiivisten kuin negatiivistenkin tunteiden kanssa. Kiintymyssuhteiden häiriöiden myötä lapsen itsesääteily on jäänyt kehittymättä ja lapsi ei tunnista, ei selviä eikä osaa nimetä erilaisia tunnetilojaan. Tästä syystä niin myönteisten kuin kielteistenkin tunteiden käsitteleminen on lapselle vaikeaa ja lapsi ei hallitse itseään eikä tunteita herättäviä tilanteita. Itsesääteily kehittyy vain jaettujen kokemusten ja tunnetilojen kautta, jolloin lapsi oppii mitä itsessään tapahtuu. Puutteet kiintymyssuhteissa johtaa myös siihen, ettei lapsi opi yhdistämään kokemuksiaan, asioita ja tunteita toisiinsa, vaan lapsen sisälle syntyy vain epämääräinen tunnemyrsky, joka tuntuu lapselle sietämättömältä ja käsittämättömältä. (Tuovila 2008, 40-41.)

Älylliset vauriot liittyvät lapsen vaikeuteen keskittyä oppimiseen sekä innostua oppimisesta. Lapsi ei ole kokenut aikuisen kanssa tarkkaavuuden hetkiä, jolloin lapsi ja aikuinen olisivat yhdessä suunnanneet yhteisen kiinnostuksensa johonkin tiettyyn asiaan. Kaltoinkohdelluilla lapsilla on vaikeuksia tarkkaavaisuuden kanssa ja paljon sekä laaja-alaisia ongelmia oppimisen eri alueilla. Ajan, paikan ja syyn sekä seurauksen suhteet ovat lapselle vaikeita ja heidän on erityisen vaikeaa oppia kokemuksistaan. Lapselle joutuu sanomaan samoista asioista päivittäin. (Tuovila 2008, 41.)

Ihmissuhteiden vauriot näkyy kaltoinkohdellun lapsen kyvyttömyydestä sietää muiden tarpeita. Lapsi on oppinut kontrolloimaan kaikkea mitä tapahtuu ja vuorovaikutussuhteissa muiden tulisi mukautua hänen kiinnostuksensa ja mielenkiinnon kohteisiin. Muiden tarpeet saavat lapsen kokemaan itsensä kaltoinkohdelluksi ja lapsi vetäytyy ihmissuhteesta. He vaativat paljon huomiota keneltä tahansa, tehden heidät myös hyvin haavoittuvaiseksi. Taustalla on lapsen valtava toisen ihmisen tarve ja vaikeus kiinnittyä kehenkään. Perhehoidon hyvä puoli on siinä, että perheen vanhemmat ovat aina läsnä ja lapsella on yleensä alkuun kiinnittyä vain toiseen vanhempaan. Ryhmätilanteet ovat lapselle vaikeita, koska hän tarvitsee niin paljon vain itselleen. Lapsen sisin on kaaos ja rajat hänen itsen sekä ulkomaailman välillä ovat hennot. Omaa kaoottisuutta lapsi pyrkii lievittämään ympäristöönsä tuhoamalla ulkopuolisen järjestyksen monin tavoin ja hän ei tunne syyllisyyttä teoistaan. Syy on aina jossain muualla. (Tuovila 2008, 42.)

Huostaan otettujen lasten terveys on muihin lapsiin verrattuna heikompi ja heidän enenaikaisen kuoleman riski on moninkertainen. Lapsen pitkäaikainen ja varhain alkanut

laitoshoito on selvä riski lapsen kehitykselle ja joka näkyy aikuisiän vaikeutena löytää oma positiivinen vanhemmuus. Näin laitoshoidosta syntyy ylisukupolvaisia seurauksia. Hyvinvointi 2015 –ohjelman tavoitteena on huostaanottoon johtavien seurausketjujen katkaiseminen. Ohjelman mukaan lasten pääasiallinen sijoituspaikkana tulisi olla perhehoito. (STM 2007, 30.)

5.2 Lapsen sijoittaminen perhekotiin

Lapsi voidaan joutua sijoittamaan kodin ulkopuolelle puutteellisten ja lapsen terveyttä ja kehitystä vakavasti vaarantavien kasvuolosuhteiden johdosta. Taustalla voi olla lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden puutteellinen kasvatuskky, päihdeongelma tai mielenterveysongelma. (Räty 2007, 228-229.)

Lapsen sijaishuollolla ymmärretään huostaan otetun taikka kiireellisesti tai hallinto-oikeuden väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestäminen kodin ulkopuolella. Sijaishuollon muotoja ovat mm. perhehoito, ammatillinen perhekoti, laitoshuolto tai muu sijoitusmuoto. (Saastamoinen 2008, 25, 27.)

Ammatillisella perhekodeilla tarkoitetaan yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnassa annetun lain mukaan lääninhallituksen luvan saaneita perhekoteja, jossa lasten kanssa samassa kodissa asuu vähintään kaksi hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa henkilöä. Henkilöstöltä vaaditaan soveltuvaa ammattitutkintoa taikka muuta soveltuvaa koulutusta huomioon ottaen myös, että ammatillisissa perhekodeissa hoidetaan monesti vaikeahoitoisia lapsia, tarviten vaativampaa hoidollista ja kasvatuksellista sijaishuoltoa. Ammatillisten perhekotien muodot vaihtelevat mm. kooltaan, tilaratkaisuiltaan ja hoidollisilta erityisosaamisiltaan. (Saastamoinen 2008, 29-30.)

5.3 Lastensuojelulasten tarpeet sijaishuollossa

Lastensuojelulapset ovat monesti eläneet hyvin kaoottisissa olosuhteissa ja heille on sijaishuollossa erityisen tärkeää selkeät ja ennustettavat rutiinit. Rutiinit rakentuvat pikkuhiljaa lapsen mieleen ja kokemusmaailmaan ja niiden kautta lapsen sisäiseen epäjär-

jestykseen voi tulla muutosta. Kiintymyshäiriöisellä lapsella on alkuun helpompaa kiintyä näihin ulkoisiin rakenteisiin kuin ihmisiin, jotka saattavat edustaa hänelle uhkaa. Kiintymällä rutiineihin, lapsi uskaltaa pikkuhiljaa kiintyä ihmisiin, jotka ylläpitävät näitä ulkoisia rakenteita. (Tuovila 2008, 54.) Struktuurit auttavat tilanteiden ennakoimista ja tutut rakenteet lisäävät turvallisuudentunnetta. Oudot tilanteet ja asiat sen sijaan pelottavat. Struktuurit tukevat oppimista ja edistymistä ja turvallisuudentunne on tärkeä perusta oppimiselle. Kun lapselle on muodostunut sisäisiä rakenteita, jotka luovat tukea ja turvaa, tulee ulkoisiin struktuureihin tehdä muunnoksia ja kevennyksiä kehityksen edistämiseksi. Normaalisti lasten kasvatuksessa ja opetuksessa ei strukturointia käytetä tietoisesti. (Kerola 2001, 9, 13-16.) Arjessa toistuvasti tapahtuvat asiat muodostaa jokaiselle ihmiselle kokemusten kokonaisuuden, lapsuuden (Tamminen 2004, 145).

Tuovila (2008, 56-57) korostaa, ettei terapiat ole ainoa tapa korjata lastensuojelulasten kehityksellisiä vaurioita, vaan erityisen tärkeitä ovat arjen vuorovaikutussuhteet ja niiden terapeuttisuus. Terapeuttinen sijaishuolto koostaa lapsen tarinaa, hänen historiansa, nykyisyytensä ja tulevaisuutensa. Lapsen tunne-elämän vaikeita asioita tulisi rakentaa sanallisesti ja nostaa tietoisuuden tasolle. Näin lapsi oppii tuntemaan itseään paremmin ja alkaa linkittää tapahtumia, menneisyyttä, käyttäytymistä ja tunteita. Tämä on parhaimmillaan paras tapa auttaa lasta eheytyään sekä ymmärtämään itseään.

Kosketuksella on myös hyvin parantava voima. Fyysinen läheisyys vaikuttaa psyykkiseen hyvinvointiin ja lapsen minäkäsitys alkaa rakentua juuri fyysisten, kehollisten kokemusten ja sensomotoristen tuntemusten kautta. (Tuovila 2008, 60-61.)

5.4 Sijaishuollon tehtävä

Sijaishoidon tehtävänä on turvata sijoitetuille lapsille sellainen arki, joka tukee hänen kasvuaan ja kehitystään. Sijoitetuilla lapsilla on usein psyykkisiä ongelmia ja heidän persoonallisuutensa kehitys on vaurioitunut. Kun todella halutaan hoitaa lasten henkisiä vaurioita, tulee ammattitaitoista henkilöstöä olla riittävästi. Arjen vuorovaikutuksessa lapsilla tulee olla mahdollisuus tuoda traumaattisuutensa esiin, saada korjaavia kokemuksia, saada uudenlaista vuorovaikutusta sekä pikkuhiljaa eheytyä. (Tuovila 2001, 75-76.)

Sijaishuollossa olevien lasten hoidosta, kasvatuksesta ja kasvuolojen järjestämisestä on säädetty laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta lain 1 § mukaan seuraavasti:

”Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempien välillä. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä lapsen taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus. Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. Lasten sijaishuollossa lapsilla tulee olla omaa tilaa rauhalliseen yksinoloon sekä riittävät, koordinoidut sekä viihtyisät tilat lasten yhteistä käyttöä varten.” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983.)

Perustuslain 6 §:n 3 momentissa, YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa, sosiaalihuollon asiakaslain 10 §:ssä sekä lastensuojelulain 4 luvussa painotetaan lasten osallisuutta (Perustuslaki 1999, YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1989, Sosiaalihuollon asiakaslaki 2000 & Lastensuojelulaki 2007). Lasten osallisuudessa on kysymys lapsen mahdollisuudesta olla mukana toteuttamassa, kehittämässä ja arvioimassa omaa etuaan hänen kanssaan tehtävässä työssä. Lapsella on oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista sekä mahdollisuus ilmaista mielipiteensä sekä vaikuttaa omiin asioihinsa. (Saastamoinen 2008, 63.)

Lapsilähtöisellä työskentelyllä tarkoitetaan Välivaaran (2008, 78-79) mukaan suoraa työskentelyä lapsen kanssa, lapsen mielenkiinnon kohteet, toiveet ja kehitystaso työskentelyn lähtökohtana. Lapsi nähdään aktiivisena ja osaavana yksilönä, joka aikuisen ja ympäristön avulla rakentaa omaa ymmärrystään elämästään ja maailmasta. Välivaara (2008, 79-82) jatkaa ja toteaa, että lastensuojelun lapsilähtöiseen työskentelyyn voidaan määritellä kymmenen periaatetta, joista tässä mainitaan neljä. Yksi kymmenestä periaatteista on vaatimus työskentelyn eettisestä kestävyydestä. Lapsella on oikeus tietää miksi hänen kanssaan työskennellään. Toinen kymmenestä periaatteesta korostaa työskentelyn suunnitelmallisuuden sekä struktuurien tärkeyttä joustavuutta unohtamatta. Periaatteissa painotetaan myös dialogisuuden merkitystä, jolloin aikuinen ja lapsi voivat

yhdessä ihmetellä ja pohtia elämän ilmiöitä. Periaatteiden mukaan toimintaympäristön tulee myös olla lapsilähtöinen, eli houkutella, rentouttaa ja virittää lasta toimimaan. Lapsilähtöinen toimintaympäristö parantaa lapsen itseymmärrystä, auttaa häntä sanoittamaan tunteitaan sekä kertoa tarinoita elämästään.

EHEÄNÄ ELÄMÄÄN Lastenkoti korjaavana kokemuksena – projektin mukaan si-
jaishoidossa on suuri tarve saada uusia menetelmiä käyttöönsä entistä vaurioituneempi-
en lasten hoitoon. Myös arjen jäsentäminen on tarpeen. Kodinomaisuus ja arjesta hu-
lehtiminen ei pelkästään riitä, vaan hoitotyössä tarvitaan entistä syvällisempää näke-
mystä ja keinoja lasten eheytymiseksi. (Tuovila 2001, 78.) Sosiaali- ja terveysala on
uusien haasteiden edessä vähentyneiden resurssien myötä. Luonnon eheyttävän vaiku-
tuksen ymmärtäminen ja hyödyntäminen voisi olla yksi tapa vastata näihin haasteisiin ja
uudenlainen keino psyykkisten ongelmien ennaltaehkäisyssä ja hoidossa. (Salonen
2005, 217.)

6 LAPSEN KEHITYKSEN TUKEMINEN LUONNON JA YMPÄRIS- TÖN AVULLA

Lapsen kokonaisvaltaista kehitystä voi tukea monin tavoin. Kehityksen tukemisen edel-
lytyksenä on toimiva vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä. (Vilén ym. 2006, 461-
462.) Tässä työssä keskitytään miten ympäristön ja luonnon avulla voidaan tukea lapsen
kasvua ja kehitystä sekä edistää lapsen henkistä hyvinvointia.

6.1 Eko- ja ympäristöpsykologisia näkökulmia henkiseen hyvinvointiin

Ekopsykologia on nuori poikkitieteellinen psykologian ala, jossa on aineksia ekofiloso-
fiasta, ekofeminismistä, ympäristöpsykologiasta, ympäristösuojelusta sekä ekopsykiat-
riasta (Hirvi 2006, 11). Ekopsykologia on kiinnostunut luontoympäristöstä, ympäristön-
suojelusta, tasa-arvonkysymyksistä, alkuperäiskansoista, eläintensuojelusta ja luonnon

kokonaisuudesta. Ekopsykologialla on sisäänrakennettu arvomaailma, jonka mukaan luonnolla on myönteinen merkitys ihmiseen ja luonto pyritään säilyttämään. (Salonen 2006, 51.)

Ekopsykologia ei rajoitu muiden psykologisten teorioiden tapaan vain yksilöön, perheeseen ja lähiyhteisöön, vaan huomioi sosiaaliset vuorovaikutusjärjestelmät ja kulttuuri-kontekstit ja erityisesti ihmisen perustavalaatuisen ja monitasoisen yhteyden luonnon järjestelmiin. Ekopsykologian mukaan ihminen on vastavuoroisessa suhteessa luontoon ja ihmisen mielenterveys on riippuvainen ihmisen ja luonnon välisen suhteen ”terveydestä”. (Hirvi 2006, 11-13.) Tavoitteena on vastavuoroinen kumppanuus eläinten, ihmisten, rotujen ja kansojen sekä luontoympäristön välillä, näistä muodostuu kokonaisuus, jota luonnoksi kutsutaan, ja jonka vaaliminen lisää niin ihmisen kuin ympäristön hyvinvointia (Salonen 2006, 50). Ekopsykologian mukaan ihminen tarvitsee tietoa, huolenpitoa, kiintymystä, kokemuksellista oppimista sekä arkisissa toiminnoissa kehittyviä suhteita luontoon sekä ympäristöön (Hirvi 2006, 19).

Luontoympäristö tukee psyykkisen kuormituksen helpottumista, koska sen tärkeimmän elementin, riittävyden kokemuksen kautta, ihminen löytää oman rytmin, rauhan ja tasapainon. Luonto elvyttää palauttamalla ihmisen uupumuksesta tarkkaavuutta vaativan tehtävän jälkeen sekä stressistä uhkaavan tai ylikuormittavan tilanteen jälkeen niin fysiologisesti, psyykkisesti kuin toiminnallisestikin. Elvyttävässä ympäristössä ihminen vapautuu stressistä ja hänen voimavaransa palautuvat. Jokaisella ihmisellä on mieli-paikka, jossa elpyminen on mahdollista ja paikka voi vaihdella riippuen ihmisen tunne-tilasta. Lyhyetkin hetket mielipaikassa elvyttävät ja rentouttavat. Luontoyhteys on monilla ihmisellä heikentynyt ja ekopsykologian mukaan tämä aiheuttaa niin ympäristöon-gelmia kuin psyykkistä huonovointisuutta. Luontoyhteyden heikentymisen myötä ihmiseltä katkeaa myös yhteys itseensä, omaan arvomaailmaan, omiin tarpeisiin ja toiveisiin aiheuttaen stressiä, uupumusta ja henkistä huonovointisuutta. Luontoyhteys ei kuitenkaan katkea täysin, koska ihminen on ekopsykologian mukaan luontoa. (Salonen 2006, 51-52, 58-61.) Psyykkisistä ongelmista kärsivät ihmiset kääntyvät herkästi sisäänpäin löytääkseen itsensä ja näin päästäkseen eroon ahdistuksestaan. Ihmisestä tulee itsekeskeinen ja hän vetäytyy pois ympäröivästä maailmasta. Luonnossa, puutarhassa ja eläinten kanssa toimiessa ihminen ymmärtää oman paikkansa maailmankaikkeudessa. Hänen itsetutkiskelu, olemassaolon ahdistus sekä kokemus ulkopuolisuudesta katoavat. (Nor-

folk 2203, 130.) Ehjä luontosuhde laajentaa ihmisen itsekeskeisestä ajattelua laajemmalle. Ihmisessä syntyy halu auttaa ja tunnistaa muiden vaikeudet. Ehjä luontosuhde myös rikastuttaa elämää. (Jokinen 2007, 12.)

Ympäristöpsykologia tutkii ihmisen ja ympäristön, niin rakennetun ympäristön kuin luontoympäristön, vuorovaikutusta. Ympäristöpsykologiassa ihminen ja ympäristö määritellään pääasiassa erillään, kun taas ekopsykologiassa yksilö nähdään olevan luonto. Ympäristöpsykologisissa tutkimuksissa on todettu luontoympäristöllä olevan ihmiseen myönteinen vaikutus. Ihminen on tutkimusten mukaan sopeutunut kaupunkiympäristöön mutta, että kaupunkiympäristö aiheuttaa ihmiselle jatkuvaa stressiä. (Salonen 2006, 51, 54.) Moderni kaupunki täynnä metallia, betonia, lasia ja kiveä on kovin samannäköinen ja –oloinen vuodenaikasta taikka vuorokaudenaikasta riippumatta mm. valaistuksista ja ilmastoinneista johtuen. Kaupunkiympäristön staattisuus väsyttää ihmistä stimuloimattomuudellaan. Luonto taas muuttuu koko ajan ja stimuloi aistejamme tarvitsevalamme tavalla. Luonto opettaa meitä sietämään muutoksia, kestäämään epävarmuutta ja parantaa kykyämme sopeutua. (Norfolk 2003, 213.)

Suomalaisessa tutkimuksessa ”Täällä maalla on hyvä asua” selvitettiin minkälainen suhde asuinympäristön ja elämäntavan välillä on. Tutkimuksessa haastateltiin 27:ää henkilöä, jotka olivat vuosina 2000-2004 muuttaneet kaupungeista maaseudulle. Haastateltavat olivat vahvasti sitä mieltä, että elämänlaatu maaseudulla on parempi kuin kaupungissa. Maaseutu mahdollistaa oman rauhan, elämisen omien arvojensa mukaisesti sekä elämyksiä, jotka kaupungeissa ei ole mahdollisia. Ihmisen ja luonnon välinen suhde korostuu maaseudulla ja pienet sekä tavanomaiset jokapäiväiset kokemukset muodostavat hyvän sekä elämyksellisen elämän sekä arjen. (Tuorila 2006, 47-48.)

6.2 Salaperäinen ja monipuolinen ympäristö aktivoi ja rauhoittaa lasta

Lapsen suhde ympäristöön syntyy lapsen mahdollisuudesta tutustua omaehtoisesti ympäristöön sekä lapsen ympäristöstä löytämien mahdollisuuksien kautta. Lapselle kiinnostavana, haastavana ja salaperäisenä näyttäytyvä ympäristö inspiroi lasta liikkumaan yhä lisää ja löytämään uutta ja mielenkiintoista seikkailuihinsa. Näin syntyy positiivinen ympäristösuhteen muodostamisen sykli. Väitöskirjassa, joka käsittelee lasten elinympä-

ristöjä, Marketta Kyttä kutsuu lapsiystävällistä elinympäristöä melukyläksi, Astrid Lindgrenin Melukylä-kirjojen mukaan. Melukylässä ei ollut leikkikenttiä eikä runsaasti leluja. Lapsiystävällisyys muodostui siitä, että lapset olivat tärkeä osa yhteisöä ja he saivat olla mukana lähes kaikissa kylän arkisissa tapahtumissa. Lapsilla oli myös tärkeitä rooleja ja velvollisuuksia. (Kyttä 2003, 22-27.) Luonto ja innostava ympäristö tarjoaa lapsen leikeille puitteet ja aktivoi lapsen mielikuvitusta loihtia uusia leikkejä (Kinnunen 2003, 70, 72-73).

Ihminen pyrkii hakeutumaan paikkoihin, jotka tarjoavat itselleen sopivan ympäristön. Lapsia kiinnostavat esimerkiksi monesti leikkipaikat, jotka antavat sopivan haasteellisia toimintamahdollisuuksia. Ihminen voi haluta hakeutua myös paikkaan, joka tarjoaa rauhoittumisen ja selkiintymisen mahdollisuuden. Ihmisympäristö on parhaimmillaan ekologinen, turvallinen, elvyttävä, yhteisöllinen, esteettinen ja toiminnallinen. Monesti ihminen ei kuitenkaan tiedosta yhteensopimattomuutta hänen ja ympäristönsä välillä ja ympäristön merkitystä osana omaa psyykkistä hyvinvointia ei huomioida. (Salonen 2005, 84-85.)

Tutkimuksissa on todettu kaupunkien monotonisuuden ja suorien viivojen aiheuttavan huonoa ympäristöviihtyvyyttä. Mieluisimpia paikkoja ovat luontoympäristöt niiden salaperäisyyden ja monimutkaisuuden takia. Kalevi Korpelan väitöskirjan mukaan luontoympäristö tuottaa psykologisia muutoksia rentoutumisen ja positiivisten tunteiden kautta vaikuttaen ihmisen minäkokemuksen eheytymiseen. Korpelan tutkimuksessa 17-18-vuotiaitten lukiolaisten ja ammattikoululaisten mielipaikoista keskeisinä kimmokkeina mielipaikkaan menemiselle oli tarve saada selvitetä ajatuksiaan, rauhoittua vaativan, sosiaalisesti hankalien ja fyysisesti ja psyykkisesti rasittavien sekä itsetuntoa ja minuutta uhkaavien tilanteiden jälkeen. Tutkimuksen mukaan mielipaikassa uskalsi olla oma itsensä, pystyi selvittämään ajatuksiaan ja tunteitaan, keskittyä, muistella menneitä sekä vapauttaa mielikuvituksensa. Mielipaikkaan hakeuduttiin usein yksin ja erityisesti ne ihmiset, joilla oli taipumusta negatiivisiin mielialoihin. Muissakin tutkimuksissa on todettu luontoelementtien olevan tärkeitä mielipaikoissa, kuten vesi, tuuli, näköalat, pimeys, kalliot ja eläimet. Ihmisessä herää myönteisiä tunteita nähdessään tai kokiesaan luonnon elementtejä. (Salonen 2005, 81-83. 85-87.)

Lapset käsittävät luonnon kokonaisvaltaisesti ja heille tulisi antaa mahdollisuus nauttia ympäristöstään. Lapselle tulee opettaa rakkautta luontoa kohtaan ja kantamaan vastuuta ympäristönsä huolehtimisesta. (Vilén ym. 2006, 521.) Jotta lapsi oppisi huomioimaan luonnon suojelemisen ja ymmärtämään luonnon arvon, hän tarvitsee tunnepohjaisia luontokokemuksia. Tieto ja asennekasvatus eivät pelkästään riitä. (Ojansivu 2009.)

Lapsen aistit ovat herkäät havainnoimaan ympäristöä ja heillä kyky löytää kiinnostavia asioita ympäristöstään. Aikuisen ja lapsen yhdessä tutkiessa luontoa, lapsi oppii ymmärtämään arkipäiväisten asioiden merkityksellisyyden. Vuodenaikojen vaihtelu ja luonnossa tapahtuvien muutosten seuraaminen opettaa lasta huomiomaan muutoksia ja hän voi jakaa tunteitaan ja kokemuksiaan aikuisen kanssa. Lapsi hahmottaa ympäristöään liikkumisen avulla ja hahmotettuaan lähiympäristönsä parantuu hänen kykynsä liikkua uusissa ympäristöissä. Luonnossa liikkuminen kehittää lapsen motorisia taitoja ja raitis ilma parantaa unen laatua, ruokahalua sekä saa aikaan luonnollisen väsymyksen. Luonnossa liikkuminen tuottaa myös mielihyvää erittyvien mielihyvähormonien kautta. Ulkona lapsi on monesti virkeämpi ja vastaanottavaisempi. Luonto antaa mahdollisuuden monenlaiselle leikille ja majojen rakentaminen on monesti lasten suosituinta puuhaa. Lasta on opetettava, mitä luonnossa saa tehdä ja mitä ei. Empatiataidot kehittyvät lasten eläytyessä mm. eläinten elämään. Eettiset taidot kehittyvät myös, kuten itsestä, toisista ja ympäristöstä huolehtiminen. (Vilén ym. 2006, 521-522.)

Lapsen elämän hallinta lisääntyy hänen oppiessaan tuntemaan ja liikkumaan omassa ympäristössään (Vilén ym. 2006, 521-522). Yhdysvaltalainen journalisti Richard Louvin kirjoittamassa kirjassa *Last Child in the Woods*, Louv toteaa, että lasten luonnosta irtaannuttava tekijä on lasten turvallisuudesta suhteeton huolehtiminen. Luonnosta eristäminen heikentää lasten kykyä reagoida riskeihin, sillä ilman kokemuksia lasten valmiudet ennakoimattoman kohtaamiseen jäävät kehittymättä. (Furman 2009.)

Luonnossa toimiessa lapsi saa monenlaisia tunne- ja esteettisiä kokemuksia, jotka luovat hyvän pohjan luovalle toiminnalle. Mielikuvitus kehittyy sekä saa lapsen innostumaan oppimaan uutta kysymällä kysymyksiä. Tunteita herättävät kokemukset jäävät myös hyvin lapsen mieleen. (Vilén ym. 2006, 521-522.)

Useissa tutkimuksissa on saatu viitteitä luonnossa oleskelun lievittävän tarkkaavaisuus-
häiriöistä ja masennuksesta kärsivien lasten oireita. Psykologi Riitta Wahlström, joka on
erikoistunut ekoterapiaan ja ympäristökasvatukseen on saanut vastaavia tuloksia vetä-
millään luontokursseilla ja leireillä. Kesällä 2009 hän kanssa järjesti Kaija Virjosen vii-
kon mittaisen luontoleirin 10-13-vuotaille pojille. Osa pojista oli kokenut huostaanoton
tai vanhempien avioeron ja pojat olivat raisuja ja levottomia. Leirin jälkeen ulkopuoli-
nen psykoterapeutti haastatteli poikia ja voitiin todeta, että luonnossa touhuamisella oli
ollut rauhoittava ja tasapainottava vaikutus poikiin. (Ojansivu 2009.)

6.3 Green Care –hoivamaatalous

Niin kuin johdannossa todettiin hoivamaataloudella, eli englanniksi Green care:lla tar-
koitetaan maatalouden toimintamahdollisuuksien, kuten luonnon ja ympäristön, koti-
eläinten ja maataloustyön hyödyntämistä ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseksi ja elämän-
laatua parantamiseksi. Green Care toiminta on yleistynyt Euroopassa ja Suomessa toi-
mii jo noin 300 maatilaa, jotka tarjoavat päätoimisesti sosiaali- ja terveydenhuollon pal-
veluita. Edelläkävijämaita hoivamaatalouden suhteen ovat Hollanti, Belgia ja Norja.
Green Care -toiminta on pääasiassa syntynyt maatalousyrittäjien omasta aloitteesta ja
toiminnasta voi erottaa kolme suuntausta. Ensimmäisessä suuntauksessa toiminta sijoit-
tuu maatilalle, jossa maatilan toimintamahdollisuuksia hyödynnetään. Toisessa suunta-
uksessa keskitytään terapeuttiseen toimintaan, esimerkiksi puutarhahoitoon ja kolman-
nessa suuntauksessa on kysymys eläinavusteisesta toiminnasta. Kolmijako on karkea,
koska uutena toimintamuotona Green Care:sta ei ole vielä tarpeeksi tarkkoja kuvauksia.
Suomen hoivamaatiloilla tarjotaan eniten lasten kokonaisvaltaista kasvua tukevaa yri-
tystoimintaa, kuten lomakoteja, sijaiskoteja ja ammatillisia perhekoteja tai lastensuoje-
lulaitoksia, päiväkoteja ja leiri- ja luontokouluja. Hoivamaatiloilla tarjotaan myös asu-
mispalveluja vanhuksille, kehitysvammaisille, mielenterveyskuntoutujille ja päihdeon-
gelmaisille. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen ja Tulevaisuuden tutkimus-
keskuksen vuosina 2006-2008 teettämän hankkeen myötä kävi ilmi, ettei maaseudun
tuottamaa lisäarvoa sosiaali- ja terveyspalveluihin osata vielä riittävästi arvostaa ja hyö-
dyntää. (Yli-Viikari ym. 2009, 3, 10-11, 31, 57-58.)

6.4 Eläinten myönteinen vaikutus ihmiseen

Monissa tutkimuksissa on todettu eläimillä olevan positiivinen vaikutus ihmiseen. Eläimet tyydyttää ihmisen perustarpeen rakastaa ja tulla rakastetuksi. Eläinten kanssa oleminen tuottaa iloa, voimauttaa sekä on opettavaista. Kotieläinten on todettu vähentävän mm. päänsärkyä, unettomuutta, väsymystä ja levottomuutta. (Norfolk 2003, 35, 129.) Eläinten terapeuttisesta merkityksestä on monia kokemuksia. Suomessa on todettu, että akvaarion hankkimisella ja sen hoitamisella on ollut positiivinen vaikutus mielenterveyspotilaiden terveyteen. Amerikkalaiskokemusten mukaan koiralla on ollut vankeihin ja levottomiin lapsiin hyvin rauhoittava ja tasapainottava vaikutus. Eläinten vaikutusta terveyteen on myös jonkin verran tutkittu. Lemmikkieläinten omistajilla on todettu olevan muita alhaisempi kolesteroli ja vähemmän lääkärikäyntejä. Eläimen silitämisen on todettu alentavan verenpainetta. Koirilla on todettu olevan myönteinen vaikutus vammaisten psykososiaaliseen kuntoutumiseen ja ekaluokkalaiset, joilla on kotonaan lemmikkieläin on todettu olevan empaattisempia. (Wahlström 2006, 88-89.)

Ihminen voi eläimen kanssa harjoitella vuorovaikutustaitojaan ja monen eläimen, kuten hevosen kanssa vuorovaikutus on hyvin samanlaista kuin ihmisen kanssa, motivoiden ihmistä vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus eläimen kanssa on kuitenkin siinä mielessä erilainen, että se on vapaa jännitteistä ja piilo-odotuksista. (Louhi-Lehtiö 2008.) Yli-Viikari ym. (2009, 21) lainaavat Golemania (2007), jonka mukaan eläimen kanssa tapahtuva kommunikointi tapahtuu pääasiassa ruumiinkielellä. Ihminen voi vuorovaikutuksessa eläimen kanssa syntyneitä positiivisia kokemuksia siirtää ihmisten väliseen vuorovaikutukseen.

Lapsen tutkiessaan eläintä, hän samalla tutkii itseään (Vilén ym. 2006, 221). Yli-Viikari ym. (2009, 21-22) lainaavat Corson & Corsonia (1979) ja Tayloria (2001), jotka toteavat eläimen monesti toimivan vaikean elämäntilanteen katkaisijana. Yli-Viikari ym. (2009, 22) siteeraavat Dyeria (2000), jonka mukaan lapset samaistuvat eläimiin erityisesti ja tämä mahdollistaa uusien näkökulmien syntyminen ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi.

6.5 Luonnonmukaisen puutarhahoidon ja viljelyn elvyttävä vaikutus ihmiseen

Puutarhahoitoa alettiin jo 1700- ja 1800-luvulla käyttää hoitomuotona psykiatrisissa sairaaloissa. Puutarhahoidolla huomattiin olevan parantava vaikutus ihmiseen. Puutarhahoito hoitomuotona jäi kuitenkin lääkkeiden varjoon lääketeollisuuden kehityksen myötä. Lääkkeet eivät kuitenkaan aina ole parantaneet ihmistä toivotulla tavalla aiheuttaen riippuvuutta ja sivuvaikutuksia. Siksi monet lääkärit ovat taas alkaneet suosimaan puutarhahoitoa mm. erilaisiin psyykkisiin ja henkisiin ongelmiin. Puutarhahoito on myös suositeltavaa kaikille. Se on lääke väsymykselle, kyllästyneisyydelle, jännitykselle, yksinäisyydelle, ahdistukselle ja tarkoituksettomuudelle. (Norfolk 2003, 24-25.)

Alankomaissa on pieni maatila nimeltään Kiem, joka on koti ja työpaikka Bronlaak nimiselle yhteisölle ja esimerkki hoivamaatilasta. Noin 200 aikuista, joilla on oppimisvaikeuksia, mielenterveysongelmia ja muita erityistarpeita, asuvat, oppivat ja työskentelevät yhdessä kahdentoista perheen kanssa, jotka muodostavat maatilan henkilökunnan. Maatilan perusti vuonna 1948 ryhmä vanhempia heidän oppimisvaikeuksista kärsiville lapsilleen, jotta lapsilla olisi aikuisina paikka, jossa asua ja tehdä töitä. Maatilalla harjoitetaan biodynaamista viljelyä, koska biodynaamisen viljelyn perusajatuksen mukaan terveellinen ruoka ja maan hyvinvointi on tärkeitä elementtejä ihmisen terveydelle ja hyvinvoinnille. Kiemissä yhdistyy niin maan kuin haavoittuvaisten ihmisten hoito. Hoitomaatilan tavoitteena on haavoittuvaisten ihmisten voimaannuttaminen kehittämällä heidän mahdollisuuksia, voimia sekä potentiaalia maanviljelyyn liittyvien aktiviteettien kautta. Alankomaissa on tällä hetkellä 900 hoitomaatila, jossa työskentelee ja välillä asuu 8000 ihmistä. Kiemissä vuosia työskennelleet ovat Kiemin työnohjaajan Natashan Dijkin mukaan fyysisesti ja henkisesti vahvempia. Hänen mukaan ihminen tarvitsee mielekästä tekemistä elämässään, jonka kautta hän oppii vastuullisuutta ja päätöksentekoa. Turvallinen ympäristö voimaannuttaa ihmistä. Maatilaelämän myötä ihminen alkaa tiedostaa luonnon rytmin päivien, viikkojen ja vuodenaikojen rytmien lisäksi. Jokainen tarvitsee rytmin elämässään, mutta rytmi on erityisen tärkeää erityistarpeita omaaville ihmisille, luoden turvallisuutta ja pysyvyyttä. (van Dijk 2009, 26-27.)

Luomu- ja biodynaamisessa viljelyssä ylläpidetään luonnon monimuotoisuutta eikä luontoa pyritä hallitsemaan (Salonen 2005, 91). Luonnonmukaisissa viljelymenetelmissä pyritään terveeseen peltoon luonnon hyvinvointi huomioiden. Näin viljelijälle ja ku-

luttajalle syntyy myös parempi mieli. (Ranta & Seppovaara 2003, 107.) Luonnonmukainen puutarha elvyttää samoin tavoin kuin muukin luontoympäristö. Liian järjestelmällinen ja ihmisen käden hallitsema puutarha saattaa taas estää elpymistä. (Salonen 2005, 88-91.)

7 PERINTEINEN MAATILAEELÄMÄ

Riikka Juvonen kuvaa Pienessä perinnekirjassaan vanhoja suomalaisia perinteitä. Ennen vanhaa elämä maalla kulki käsi kädessä luonnon kanssa ja ihminen ei ollut koskaan yksin, vaan osa luomakuntaa. Maailma ihmisen ympärillä eli omaa rauhoittavaa elämäänsä ja kaikella oli tarkoitus. (Juvonen 2004, 7.) Elämän piirin keskiössä oli erityisesti tila ja sen hoitaminen suurella rakkaudella. (Melin & Roine 2004, 6-8.) Maatilalla suurin osa ruoasta kasvatettiin itse ja ruokaa ja maata kunnioitettiin. Työn tekemistä arvostettiin ja ahkeruus oli hyve. Arkiset askareet toimivat lääkkeenä pahaan mieleen ja alakuloisuuteen. Lapset osallistuivat moniin kodin puuhiin ja auttoivat puutarhanhoidossa ja eläinten ruokkimisessa. (Juvonen 2004, 11, 46.) Vastuu tehtävien hoidosta sai lapset tuntemaan itsensä tärkeäksi. Työnteko oli hauskaa ja työntöön kautta ihminen koki kuuluvansa joukkoon. Lapsille riitti kuitenkin myös aikaa ilonpitoon. (Ranta & Seppovaara 2003, 81-85.)

Lapsella on toiminnan vietti ja työn tekeminen on yksi toiminnan muoto, joka kehittää lapsen ajattelua, tunne-elämää sekä toimintakykyä. Lapsella on tarve tehdä töitä ja työ aktivoi lasta ja tukee hänen omatoimisuuttaan sekä itsenäistymistään. Myös lapsen moraali, itsekuri ja pitkäjännitteisyys kehittyvät. Keskittyminen työhön vähentää lasten aggressiivisuutta, passiivisuutta ja vihamielisyyttä. Työn kautta lapsi kokee onnistumisen elämyksiä ja iloa sekä itsensä tarpeelliseksi. Työ tulee myös tehdä, vaikkei se aina niin miellytäkään. Tämä on myös tärkeä oppi tulevaisuutta ajatellen. Ihminen kasvaa henkisesti oppiessaan voittamaan mielihapan tunteen sekä osatessaan myös tehdä vastenmielisiä asioita. (Kinnunen 2003, 84-85.) Työn kautta lapsi harjaantuu myös koh-

taamaan epäonnistumisia. Lapsi matkii jo varhain aikuisten työtehtäviä ja haluaa tehdä samoja asioita kuin aikuinen (Karling ym. 2008, 235-236).

Maatilan pihapiiri sekä ympäröivät pellot ja laitumet ovat tarjonneet ihanteelliset ja houkuttelevat puitteet monenlaisille leikeille. Kansantieteilijä ja kirjailija Sakari Pälsi on kuvannut lapsuutensa maatilan pihapiirin merkinneen hänelle ilonaihetta, mielenlennystä sekä vastoinkäymisten lohduttajaa. Eläimet kuuluivat lasten seuralaisiin ja leikkikavereihin. Maatilan lapsille oli tapana antaa oma nimikkoeläin. (Ranta & Seppövaara 2003, 81-85.)

Kuolema oli maalla luonnollinen asia ja se kuului elämän kiertokulkuun (Juvonen 2004, 32). Luonnon lähellä asuva ihminen tulee tietoiseksi elämän, kuoleman, tuhon ja jälleensyntymisen kiertokulusta. Tämä parantaa ihmisen kykyä pohtia elämään ja kuolemaan liittyviä kysymyksiä. (Norfolk 2003, 59.) Tuula Tamminen (2004, 133-137) pohtii nyky-yhteiskuntamme lasten ja vanhempien pahoinvointia. Länsimaissa ihmiset ovat erkaantuneet elämään liittyvistä luonnollisista tapahtumista, syntymästä ja kuolemasta. Erityisesti kuolema on haluttu piilottaa erilaisiin laitoksiin ja sairaaloihin. Nykyihminen ei pysty käsittelemään elämän rajallisuutta, jolloin hänessä ei myöskään herää henkisiä ja hengellisiä kysymyksiä hyvyydestä, onnesta, kärsimyksestä, elämän tarkoituksesta.

Maaseudulla perhe oli suurperhe, johon kuului useita sukupolvia. Lapset kasvoivat luonnostaan seuraamalla aikuisten antamaa mallia. (Melin & Roine 2004, 6-8.) Tuula Tamminen (2004, 133-137) mielestä nykykulttuuri korostaa yksilöllisyyttä sekä erillisyyttä ja yhteys sukupolvien välillä on katkennut. Tamminen mukaan emme ymmärrä miten paljon tukea, turvaa ja ohjausta voisimme saada isovanhemmiltamme lasten kasvuun ja kasvatukseen sekä vanhemmuuteen suku- ja perhetraditioiden kautta.

8 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA -KOHDDE SEKÄ AINEISTO

Tutkimustehtävä: ”Miten luomumaatila kasvuympäristönä tukee kaltoinkohdeltujen lasten psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä eheytymistä?”

Tutkimuksen tavoitteena on kuvailla luomumaatilalla toimivan ammatillisen perhekodin lasten kasvuympäristöä ja tarkastella miten kasvuympäristö tukee lasten psyykkistä ja sosiaalista kehittymistä sekä eheytymistä teorioihin peilaten.

Tutkimuskohteeksi valittiin Satakunnassa toimiva, vuonna 2004 perustettu ammatillinen perhekoti. Perhekoti oli tutkijalle tullut tutuksi perhekodin äidin kautta, äidin opiskeltaessa Sosionomi ammattikorkeakoulu-tutkintoa samalla kurssilla tutkijan kanssa. Yhteisten opintojen aikana syntynyt kuva sekä vierailu tilalla vuonna 2008 herätti mielenkiinnon kuvata opinnäytetyössä perhekodin sijoitettujen lasten luonnonläheistä ja luonnonmukaista kasvuympäristöä.

Tutkimuskohteena olevaan perhekotiin on sijoitettu neljä lasta. Lapset olivat tullessaan 3-, 4- ja 7-vuotiaita ja haastatteluhetkellä 7-, 8- ja 11-vuotaita. Perhekodin toiminta-ajatuksena on ”... tarjota turvallista ja toiminnallista arkea, rajoja ja rakkautta, vanhemmuutta ja isovanhemmuutta luomutilalla maaseudulla.” Perhekodin toimintaa ohjaavat seuraavat arvot ja periaatteet: ”inhimillisyys, turvallisuus, yksilöllisyys, perheenomaisuus, usko tulevaisuuteen ja muutoksen mahdollisuuteen, sekä kodinomaisuus.” Perhekodissa toimii vanhempien ja isovanhempien lisäksi ohjaaja ja keittäjä. Henkilökuntaa on yhtä monta kuin lastakin mahdollistaen jokaiselle lapselle oman ohjaajan autamaan läksyissä ja muissa koulutehtävissä. Maatila ympäristönä ja maatilalla toimiminen osoittaa perhekodin elämän kunnioittamisen ja luonnon tärkeyden. Yhtenä hyvän hoidon ja kasvatuksen välineenä perhekoti käyttää luomumaatilan antimia ja lähiruokaa. Perhekodin päärakennus sijaitsee mäen päällä peltojen ja metsien ympäröivänä. Pihapiirissä sijaitsevat päärakennuksen lisäksi ulkorakennus, jossa takka, sauna, muutama ke-sähuone, puuliiteri ja autotalli, navetta, pihatto, vuonna 1911 rakennettu hirsinen koulurakennus, jossa mahdollisuus liikunnanharrastamiseen ja yöpymiseen sekä talousrakennus, jossa mahdollisuus askarteluun ja puutyöhön. Pihapiiriin kuuluu myös iso nurmi-

alue, jossa kukkaistutuksia, omenapuita, kasvimaita ja marjapensaita. Perhekodilla on myös kolme kilometrin päässä järvenrantamökki, joka käytössä etenkin kesäaikaan kalastamiseen, yöpymiseen ja uimiseen. Perhekoti on profiloitunut alle kymmenenvuotiaisiin lapsiin. Lapset ovat perus- ja erityistarpeiltaan haastavia. Osalla on synnynnäisiä neurologisia ongelmia ja kaikilla eriasteisia oppimisvaikeuksia. (Perhekodin ISO 9001:2000 laatukäsikirja.)

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla perhekodin äitiä. Haastattelut toteutuivat 25.4.2009 ja 26.4.2009 perhekodin tiloissa, jolloin myös kuvat perhekodista ja luomutiilasta otettiin. Ensimmäinen haastattelu tehtiin 25.4.2009 illalla perhekodin lasten nukkessa ja kesti 83 minuuttia. Haastattelua jatkettiin vielä 5 minuutin verran seuraavana aamuna 26.4.2009. Keskustelutilanteet olivat rauhallisia ilman häiriötekijöitä. Haastattelut äänitettiin ja jälkikäteen litteroitiin.

8.1 Avoin haastattelu tutkimusmenetelmänä ja sen luotettavuuden arviointi

Haastattelu on ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa, jonka tavoitteena on kerätä informaatiota (Hirsjärvi & Hurme 1995, 25). Haastattelussa tutkija on suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Suurena etuna muihin tiedonkeruumenetelmiin verrattuna on haastattelun joustavuus tilanteen vaatimalla tavalla. Haastattelussa ihminen nähdään subjektina, merkityksiä luovana ja aktiivisen osapuolena. Haastattelun avulla voidaan kartoittaa tuntematonta aihetta ja asiaa ja tulos voidaan sijoittaa laajempaan kokonaisuuteen. Haastattelu antaa myös mahdollisuuden selventää ja syventää saatavia vastauksia. Tietoja voidaan vielä täydentää jälkikäteen. Haastattelu saattaa lisäksi toimia arkojen ja vaikeiden aiheiden käsittelyssä. Haastattelulla tutkimusmenetelmänä on myös haittapuolensa. Haastattelu vie paljon aikaa. Sen luotettavuutta heikentää se, että haastateltavat usein vastaavat sosiaalisesti hyväksyttäviä asioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 193-195.)

Avoimesta haastattelusta käytetään monia nimityksiä, kuten vapaa haastattelu, syvähaastattelu ja strukturoimaton haastattelu. Avoimessa haastattelussa kysymykset ovat vapaamuotoisia, eikä niitä laadita etukäteen. Haastattelijalla voi olla käytössään muistilista aiheista, joita haluaa käsitellä haastattelun aikana. Haastattelu on kuitenkin pää-

osiltaan keskustelua, jossa haastattelija tekee haastateltavan vastausten perusteella selventäviä kysymyksiä. Avoimen haastattelun vahvuutena nähdään mahdollisuus sen avulla tutkia tutkimuskohteiden ajatus- ja arvomaailmaa syvempää kuin lomaketutkimuksissa. (Alasuutari 2001, 146, 149.)

Avoimessa haastattelussa tutkittavana voi olla yksi henkilö tai perhe (Hirsjärvi & Hurme 1995, 31). Tutkimus on tällöin tapaustutkimus, jossa tavoitteena on saada yksityiskoh- taista tietoa yksittäisestä tapauksesta. Tavoitteena on ilmiöiden kuvailu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 125-126.) Haastateltavia ei valita satunnaisotannalle, vaan haastateltavaksi pyydetään aiheeseen erikoistuneita henkilöitä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 46).

Haastattelumuotona avoin haastattelu on yleensä kovin aikaa vievää ja voi vaatia useita haastattelukertoja. Haastattelun aikana aiheen vaihto tapahtuu yleensä haastateltavan aloitteesta. Haastattelun jälkeen tutkija jäsentää haastattelussa saamansa materiaalin. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 31.)

Avoimessa haastattelussa vain ilmiö, josta keskustellaan, on määritelty. Haastattelun sisällön tulee liittyä tutkimuksen tarkoitukseen ja ongelmanasetteluun tai tutkimustehtävään. Tutkimuksen viitekehys, eli ilmiöstä jo tiedetty, helpottaa tutkijan hahmottamaan tutkimaansa ilmiötä, mutta viitekehys ei määrää, vaan antaa vain haastattelulle suuntaa. Tutkijan intuitiiviset ja kokemuseräiset lähestymiset ja väliintulot ovat sallittuja. Tutkijan tulee pitää haastattelu aiheessa, mutta mahdollistaa haastateltavan vapaan puhumisen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 78.)

Validiudella tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata (Hirsjärvi, Remes & Salivaara 1997, 216). Avoimen haastattelun validiteettia voi lisätä antamalla haastateltavalle niukasti tietoa tutkimuksen tavoitteista, kuitenkin samalla luomalla avoin ja luottamuksellinen suhde haastattelijan ja haastateltavan välille. Niin tilastokyselyssä kuin syvähaastattelussa ajatellaan esitettyihin kysymyksiin olevan todenmukaiset vastaukset. Haastattelun validiteetti kärsii haastateltavien mahdollisen epärehellisyyden myötä. Hyvät välit ajatellaan lisäävän haastateltavan rehellisyyttä näin parantaen haastattelun validiteettia. (Alasuutari 2001, 149-150.) Tuomen & Sarajärven (2002, 75) mukaan on taas suotavaa haastateltavan saavan haastattelukysymyk-

set etukäteen, joka parantaa haastattelijan mahdollisuutta saada mahdollisimman paljon tietoa aiheesta. Heidän mielestä on myös eettisesti perusteltua haastateltavan etukäteen tietävän, mistä aiheesta häntä on tarkoitus haastatella.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voi parantaa tarkalla selostuksella tutkimuksen eri vaiheiden toteuttamisesta. Raportissa tulisi käydä ilmi mitä tukija on tutkimassa ja miksi, miksi tutkimus on tutkijan mielestä tärkeä ja mitä tukija on olettanut aiheesta tutkimusta aloittaessa. Lisäksi raportissa tulisi kertoa millä perusteella tutkimuksen tiedonantaja valittiin, millainen tutkijan ja tiedonantajan välinen suhde on ja miten kauan tutkimus kesti sekä tutkijan arvio tutkimuksen luotettavuudesta. Raportissa tulee myös kertoa olosuhteista ja paikoista, joissa aineistoa on kerätty sekä haastatteluun käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät ja tutkijan itsearviointi. Luokittelujen tekeminen on keskeistä analysoitaessa laadullista aineistoa ja luokittelun synty sekä luokittelujen perusteet tulee raportoida. Tutkijan tulee myös perustella esittämiään tulkintoja ja päätelmiä. (Hirsjärvi, Remes & Salivaara 1997, 216-218 & Tuomi & Sarajärvi 2003, 135-138.)

Reliaabeliudella ymmärretään mittauksien toistettavuutta, eli tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216). Laadullisessa tutkimuksessa reliaabelius liittyy aineiston laatuun ja koskee eniten tutkijan toimintaa kuin haastateltavien vastauksia, eli miten luotettava tutkijan analyysi aineistosta on. Reliaabeliuteen liittyy, onko tutkija huomionnut kaiken huomiotavan aineistossa, onko tiedot litteroitu oikein sekä heijastavatko tulokset tutkittavien ajatusmaailmaa. Haastattelun tulos on kuitenkin aina haastattelijan ja haastateltavan yhteistoimintaa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 189.)

8.2 Sisällönanalyysi analyysimenetelmä ja analyysiyksiköt

Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään kuvaamaan dokumentin, tässä tapauksessa haastattelun sisältöä sanallisesti. Sisällönanalyysin tavoitteena on aineiston järjestäminen tiiviiseen ja selkeään muotoon sen sisältämää informaatiota kadottamatta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-107.)

Teoriasidonnaisessa analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta aikaisempi tietoa voi ohjata ja auttaa analyysin tekoa. Aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaavaa, vaan uusia ajatusuria avaavaa. Tutkija pyrkii päättelyssään yhdistelemään aineistoa ja valmiita malleja. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98-99.)

Aineistosta muodostui kuusi analyysiyksikköä, jotka ovat seuraavat: 1. Maatilan luonnon rytmittävä arki ja elämän kiertokulku, 2. Kolme sukupolvea saman katon alla, 3. Maatilan eläinten eheyttävä vaikutus, 4. Vastuu eläinten ja luonnon hyvinvoinnista, 5. Maatilan työn ja tekemisen merkitys sekä osallisuus, ja 6. Luonnossa ja maatilalla leikkiminen ja touhuaminen.

8.3 Tutkimuksen vaiheet ja eteneminen

Tutkimuksen lähtökohtana oli tutkijan henkilökohtainen kiinnostus ekopsykologiaan ja sen perusolettamukseen luonnon positiivisesta vaikutuksesta ihmiseen. Niin kuin jo aikaisemmin todettiin, luomumaatilalla toimiva perhekoti herätti mielenkiinnon kuvata opinnäytetyössä perhekodin sijoitettujen lasten luonnonläheistä ja luonnonmukaista kasvuympäristöä. Tutkimusongelman tarkempi määrittely syntyi vähitellen, niin teoriaan paneuduttaessa, haastattelun litteroinnin sekä sisällönanalyysin aikana.

Avoin haastattelu valittiin tutkimusmenetelmäksi, jolloin haastateltava voi kertoa luomutilasta ja perhekodista laajemmin, kuin etukäteen tutkija olisi osannut ennakoida. Etukäteen, teorialiedon pohjalta tehdyt teemat olisivat saattaneet jättää paljon arvokasta tietoa pimentoon. Ennen haastattelua tutkija laati listan asioista, joita haastattelun aikana halusi käsitellä. Tutkija halusi tietää miksi perhekoti perustettiin sekä millainen perhekoti haluttiin perustaa. Tutkija halusi myös haastateltavan kuvailevan luomutilaa, henkilökuntaa, lapsia, perhekodin arkea ja kasvatusta. Haastattelutilanne muodostui keskusteluksi, jossa perhekodin äiti vastasi kysymyksiin monisanaisesti ja aiheet vaihtuivat pääasiassa haastateltavan vastausten pohjalta. Tutkija teki haastattelun aikana myös tärkeitä kysymyksiä ja piti kuitenkin huolen siitä, että etukäteen suunnitellut aiheet tuli käsiteltyä. Haastattelun aikana syntyi paljon keskustelua ennakoimattomista ja samalla hyvin keskeisistä aiheista perhekodin lasten arjesta ja kasvatuksesta.

Aineistosta nousi monenlaista teemaa maatalaelämän merkityksestä lastensuojelulasten kasvuun ja kehitykseen. Haastateltava ei kuitenkaan missään vaiheessa haastattelun aikana puhunut lasten fyysisestä kehityksestä, joten tutkimus rajattiin koskemaan lasten psyykkistä ja sosiaalista kehittymistä. Kirjallisuuteen paneutumisen myötä löytyi tietoa ja teoriaa lasten kehityksestä, lastensuojelulasten tarpeista sekä luonnon ja ympäristön sekä perinteisen maatalaelämän merkityksestä ihmiselle. Pitkän pohdiskelun myötä analyysiyksiköt muodostuivat, niin aineistosta, kuin teoriasta nousseiden teemojen yhdistelyn myötä, lähtökohtana maatalaelämän mahdollisuudet vastata lastensuojelulasten tarpeisiin sekä tukea heidän kasvua ja kehitystä.

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksissa haastattelija on merkitty L-kirjaimella ja haastateltava K-kirjaimella. Haastateltavan mies on merkattu M-kirjaimella ja perheen ensimmäinen, jo itsenäistynyt sijaislapsi on merkattu S-kirjaimella. Perhekodin äidin sisko, jolla myös on perhekoti, on merkattu E-kirjaimella. A, F, J ja V-kirjaimilla merkatut ovat neljä perhekodin lapsista. T-kirjaimella merkattu on perhekodin isoisa.

Tutkimustulosten yhteyteen on liitetty kolme valokuvaa, jotka otettiin haastattelupäivänä vierailun yhteydessä. Kuvat eivät ole osa tutkimusaineistoa, eikä niitä ole analysoitu. Kuvien tarkoitus tässä on visuaalisesti havainnollistaa tilanteita, joista haastateltava kertoo haastattelussaan.

9.1 Maatilan luonnon rytmittämä arki ja elämän kiertokulku

L: Ni olik teil joku visio siitä, et millaista perhekotia te halusitte perustaa, et sitä mä tarkoitin?

K: Ei vaan se oli lähinnä sitä, että näiden lasten kohdalla kaikki rytmi, kaikki struktuuri ja sellainen jonkin seuraaminen on tärkeitä, että se pyörii selkeällä struktuurilla, niin me ajateltiin et maatilan elämä, jos mikä,

seuraa, se on vuodenaikojen vaihtelua. Meillä on maatilalla kiireisin aika kevät, on poikimiset ja kylvöt, ja kesä on sitä et tehdään paljon töitä ja daa-dadaada ja sit tulee elonkorjuu aika ja sit korjataan sitä satoa mitä itte ollaan kylvätyt ja sit tulee talvikausi, kun on lepoaikaa ja silloin tehdään kaikkea muuta puhdehommaa. Siihen kuuluu myös elämän kiertokulku muutenkin, meidän mielest on hirveän tärkeää, että näyttää, et me kasvatetaan eläimiä ja meillä on ihan selkeä visio siitä, että maatilalla aina on eläimiä kasvatettu ruoaksi ja me pidetään niitä sen takia vaan täällä, ei et ne on hauskoja, vaik meil on niitäki eläimiä tosi paljon. Et se on ihan selkee, et keväällä syntyy karitsoita ja syksyllä lähtee iso auto ja ne lähtee teuraaks. Siihen tulee ihan selkee se, kuten myös luonnos, et keväällä herätään henkii ja syksyllä kuolee luonto tai menee lepoon. Se on sellainen vuosistruktuuri lapsen elämässä.

K: Ja me ollaan aika sillai realistisia, et me puhutaan jos joku eläin kuolee, ni puhutaan kuolemista taikka teurastamisesta, koska sitä se on, vanhuksat vanhenee, me ollaan käyty hautajaisissa ja muuta, et se on sitä elämän kiertokulkua oikeana.

L: Niin, täst ympäristöst...

K: Nii, tuol on toi koulu, se on niinko meidän omas yksityisomistukses, se on 1911 rakennettu kansakoulu rakennus, se lämpiää ihan puilla, et me lämmitetään se, mä lämmitän sen joka päivä talvel, ja silloin kun on rospuutto aika, eli tällaiset sössökeli, niin me voidaan siellä liikkua, siel on kaks isoo luokkaa ja sieltä me ollaan myös aloitettu se, että me rikotaan meidän normaalia päivärutiinia, et me ollaan jossain yökyläs, ja sitä kautta me ollaan päästy siihen, et me ollaan voitu lasten kanssa olla jossain muualla yökyläs, ettei se rutiini mee niin rikki, et meil oli alus, niin et meil oli kaks päivää sen jälkeen aika paljon kiinnipittoa ja ... se on vaan kun rutiinit rikkoutuu ni se on vaikeata mutta, sieltä me ollaan aloitettu rikkoamaan rutiineja.

L: Millä tavoin te pääasiassa pyritti siihen lasten eheytymiseen?

K: No se on se eheyttävä arki. Eikä mitään muuta, ei mitään ihmeellisiä kommervenkejä, et toki heil on terapiat ja muut, mut meil on hyvin johdonmukainen aina sama, selkeä arki ja malli.

K: Lapset on sujahtanut tähän meidän arkipyöriin tosi helposti, niin tai helposti ja helposti, muta helpommin kuin ikinä...

9.2 Kolme sukupolvea saman katon alla

L: Mut se oli kuitenkin teil ihan semmoinen päivänselvää, et asia ratkaistaan sillä tavalla, et te asutte näin?

K: Mä tiedän, et tällä kylällä on tosi paljon nuoria isäntiä ja emäntiä ja kaikki ovat päätyneet siihen ratkaisuun, et vanhempi pari tekee uuden talon samalle tontille. Meil ei ollu alun alkaen, ei misään vaiheessa sellast

ajatusta. Mun mielestä tää on vähän sitä samaa ideologiaa mitä me ajateltiin, et oikeasti, sama perhe, kaikki asuu saman katon alla, jos on jotain ristiriitoja, niin ne selvitetään ja se on malli, jota osoitetaan ja näytetään lapsille, et saman katon alla pystytään elämään ja asumaan

--- Ja sitä paitsi näillä lapsille ei ole isovanhempia, et heil ei oo mallii siitä, et täst tulee samaan aikaa mallii siitä, et M:n äiti ja isä asuu samassa paikkaa, et se miten M kohtelee ja kunnioittaa vanhempiansa, ni se näkyy, se on niinku yhtenä lisämallina, et kaikkea pysty sanottamaan, mutta malista näyttämällä osaa aika paljon.

L: Niinpä

K: Et siinäkin tulee sellainen jatkumo siinäkin asiassa

9.3 Maatilan eläinten eheyttävä vaikutus

K: S vaan erottu, et hän tykkäs olla meidän koirien välis ja S oli se joka puhu koirien korviin kaikkia murheitansa, ja haki sitä läheisyyttä.

L: Miten hyvin lapset on osannut osoittaa sitä hellyyttä ja rakkautta?

K: Aluks meillä kaikki lapset oli tosi julmia, oli kissa, koira tai muuta, ni ilman mitään näkyvää paha oloa, ne potki eläimiä, esimerkiks toi kuusvuotias pikkukoira, hän on yhä aika pelokas lapsia kohtaan ja lapset potki tai heitteli pulkkaa päälle tai muuta, mut nyt taas toi koiran pentu, joka on syntynyt silloin kun lapset oli täällä, on ihan erilainen ja lapset on oppinut hyväksymään sen, ettei niitä saa satuttaa. Mutta kyllä he heidän pahanolonsa, et puhtaasti satutti

L: Eli heil oli ihan tarkoitus

K: Ihan puhtaasti

L: Miten sä ajattelet et siin on tapahtunut, et siis onko se pahaolo vähentynyt, et se väkivalta. et miten he on päässyt siihen et he tänä päivänä osaa näyttää et he tykkää ja osaa hoitaa?

K: No lapset on tietysti kasvanut ja sitten me käsitellään sitä paljon, me sanoitetaan lasten tunteita, jos he eivät itse osaa. Meille on tullut sellaisia vahakasvoisia, et heil on ollu kaks ilmettä, että hattu päässä ja ilman, eikä mitään muuta ja he ei osannu, eikä osaa yhäkään nimetä tunteitaan, et kaikki kielteiset tunteet on tosi vaikeita sanoo ja viha ja suuttumus ja närkästys, ni ne on kaikki sellaisia nou, nou, et joku tarvii miellyttää kaikkii tai muuta, et nykyäänhän lastenpsykiatriassa sanotaan, et ihanaa, et äidille uskalletaan uhota, et mahtavaa, et te ootte voittanut joitain, et kyl nykyään osataan uhota ja olla kiukkusia. Mut he ovat tietysti ihan kasvanutkin. He ovat myös oppinut, et mallioppimista tapahtuu koko aika, et kaikki ilmeet ja eleet ja eläinten hoitaminen on tehty tosi korostuneesti, isolla tussilla värittänyt, että kun mä nyt tässä ihanasti hellin ja silitän ja katso ku tälle tulee hyvä mieli ja sitten mä otan lapsen syliin, et katso, ku mä otan sutki syliin, ni sulta tuntuu tältä, et eikö ookin mukavaa ja samalla tavalla tuntuu tästä karitsasta tai koirasta tai kissasta tai pupusta, mut se on ollu ihan puhtaasti opettamista esimerkillä ja saman heille, et mä olen harjan-

nut tytön tukkaa ja sit me mennään harjaa vuohta, et muistaksä, ku sä sanoit, et sä tykkäsit, et tuntuu ihanalta ku joku harjaa tukkaa, ni nyt sä harjaat tän vuohen tukkaa tai karvaa ja näät sen silmät menee ihan tällai, et se tykkää ihan yhtä paljon. Ihan puhtaasti kädestä pitäen.

L: Mitä kaikkee siin kehittymises on tapahtunu, niinko ku sitä pahaoloo on purkanu niihin eläimiin et nyt kykenee...

K: Selkeesti näkee et ne lapset jotka, kaikista nuorin lapsi on selkeesti emotionaalisesti kehittynein, et mitä nuorempana on tullu perheeseen ja sitten taas tuo vanhin tyttö, joka on silloin ollu kuusvuotias, et hänellä on ollu selvästi paljon pidempi ja hankalampi matka tähän. Hänellä on vielä sitä julmuutta silloin tällöin eläimiä kohtaa.

L: Aaa, oikei.

K: Se on ihan selkeästi. Mut meidän kaikista vanhin poika, joka siis nyt on jo itsenäistynyt, niin hänellä ei ole ollut koskaan, milloinkaan ollut julmuutta eläimiä kohtaan. Hän on hakenut niistä ihan hirveästi tukea ja myös paljon saanut, et se on selkeästi erinmoinen kuin ketään, et E:lla on kuus lasta siin perhekodis ja niil on ollu kaikila sama, et alkuun ollaan ollu tosi julmia ja sit on opittu olla eläinten kanssa. Mutta tää vanhin poika S on täydellinen poikkeus siinä suhteessa. Hän on aina hakenut hirveästi energiaa ja vanhimmat koirat silloin ja mä ihan pelkäsin meidän ison pojan puolesta, ku koirat viime kesänä kuoli, eli toinen niistä, että hän murtaa ihan täysin. Hän on silloin saanu sellaisen tuen niiltä, mitä me ei olla voitu antaa. Mitä hän ei myöskään ole ollut valmis vastaanottamaan.

L: Mitä kaikkee sä tarkoitat tol sanal tukee?

K: No jos koira tulee vaikka syliin, niin on se hetki ja se rakastaa ehdotta sua just nyt. Et ihan sama mitä sä olisit mokannut koulus tai tehnyt mitä tollo, et et olis osannu mitään kokees, ollu idiootti tai puhunu tyhmää, ni koira tulee sun syliin ja nuolee sun namaa, ni ei se kysy sitä. Se tulee siihe häntä heiluttaen, et oikein näkee, et ”ihanaa kun sä tulit” ja se riittää. Ei se kysy sulta koenumeroita, ei se kysy kuinka paljon sä sähläsit missäkin, mitä sä oot varastanut tai muuta. Hän oli vaan iloinen siitä että sä tulit.

L: Hän on osannut siis ottaa vastaan...

K: Hän on osannut sen.

L: Koeks sä et lapset nykyään sit, tai siis, miten hyvin lapset nykyään osaa ottaa just sitä hyvää vastaan eläimilt?

K: No, tänään sä näin oikein miten J hakee sitä, hän oikein menee tankkaamaan sitä, että hänestä pidetään niin paljon, et hänen ympäril on kymmen karitsaa, jotka kaikki halua olla yhtä aikaa, ni se on just sitä, et mä on niil kaikki ja se on, mä uskoisin et se on just sitä, koska mä tunnen sen ihan saman. Et ku mä meen tuttittaa karitsoi ja mä istun ja mun ympärillä on niit hirvee määrä ni se on hirvittävän ihana tunne ja ne on vähän niinko musta riippuvaisia, jopa.

L: Ne tarvii...

K: Ne tarvii ja ne tykkää musta, et ne on kaikki tässä. Ja sen huomaa kun lapsia on monta siellä, et kato, nyt mun ympärillä on näin paljon, ne tykkää ja ne kilpailee, et kenel on enemmän. Siks ne halua tulla yksin, et he saa kaiken.

Kuva 1. J tankkaamassa hyvää oloa.

L: Siitä vielä, et ku sä sanoit, et lapset alkuun purkas niin paljon pahaa oloa eläimiin, et oli sitä väkivaltaa, ne se mun piti tarkentaa, et oli se erityisesti, et sitä pahaa oloa puretti eläimiin tai moneen muuhunkin asiaan ja eläimet oli vain yks...ymmärrätkö?

K: Kyl se tietty näky joka paikkaan, mut eläimiin helposti, et etenki pienemmät jotka ei voi vastustaa mitenkään, et ei he tietty mennyt heittelee lehmiä kivillä, mut pienet koirat sai kyllä tuta, et sellaiset, jotka takuuvaramasti ovat avuttomia, mun mielestä se näkyi sillai. Mut toki he oli, et vastaus oli heti kaikkeen nyrkit pystys, kivellä tai päähän ketä vaan kepillä, mut sellaiset pienet eläimet jotka...et ku meil oli isokoirra, schäferinn i ei ne sen päälle käyny, koska se olis voinu antaa takaisin, mut sellaisten avuttomien kimppuun.

K: Empatiakyvyn kehittyminen on kyllä hirveän hankalaa ja mä nään, et täski meidän porukas, et se joka on psyykkisesti haurain, et hän myös kehitty hitaammin täs kohtaa. Et hän ei oo sellaista selvästikään tullu ja mä nään, et se on ikä, et se joka on tullu meil nuoripana on kehittynyt siinä kaikesta parhaiten, hänen empatiakyky muutenkin, et jos vaik joku satuttaa ittensä, ni hän osaa olla, tai joku eläin ontuu, ni hän on oikeasti pahoillan ”et voi kauheeta, tuu äiti auttaa” ja jollekin toiselle se voi olla vähän ”aijaa”. Selvästi sen näkee et se on opittu, et pitää kauhistella, et jotakin sattuu, et se ei oo sillai sisäistetty. Se on hirveän hankala joku empatia tai kuinka paljon halua ja pystyy antaa sitä hyvää oloa toiselle, ni mä sanoisin, et en tiedä ja sitä tarvii opetella viel pitkään. Ja ne vauriot on sellaiset, jotka lapsille on tullu, et ne on niin syvällä, niin primitiivises jossain paikas, et sen herättäminen on toosi pitkä työ.

L: No jo empatiakyky on nyt erityisen haastellinen, ni mikä sun oma henkilökohtainen kokemus siitä, et jos sitä harjoittelis vaan ihmisten kesken, ni olisko se viel haastavampaa?

K: On, mä oon ehottomasti sitä mieltä. Eläin on paljon suurempi. Esimerkiks toi meidän Tiltu, toi kuus vuotis koira, et ku me käydään läpi sen kautta et Tiltu pelkää heitä ja he tekee äkkinäisiä liikkeitä, ni se saatta loksaotella hampaitansa, se ei oo koskaan puuru lapsia, mut se varoittaa, ni joka kertaa käydään se läpi, et ja lapset itsekin osaa sen sanoo et ”se on varmaan silloin kun mä huitasin sitä luudalla ja sitä sattu ja se ontu kolme päivää, et sitä sattu ja se pelkää mua”. Ja mä sanon, et sitä varten se pelkää, et muistks sä, ku sä itte, ku vaik joku koulukaveri on tehnyt jotain pahaa ja sua sattu ja tuli haava tai sitä täyty jopa ommella, ni sä yhä pelkää sitä samaa kaveria. Ja ihan samanlailla eläin pelkää sua, et se kestää pitkään ennen kun se luottaa suhun uudestaan. Aina sä et voi lähestyä samalla tavalla, et esimerkiksi huidot käsillä kauheesti tai muuta.

L: No, miten hyvin he on pystynyt sellaisen taitoi, ku he just niinko käyttäytymiseen ja tunteisiin käsittelemiseen siirtää ihan heidän keskinäisiin...

K: Silloin kun sanoin, että meidän lapset on aika haasteellisia alusta saakka, esimerkiksi nää kolme sisarusta kun on tullu, ni heil ei ollu keskenäs mitään sisarusten välistä koheesia tai muuta, että aina taistelu huomiosta ja muusta viidakonlakien mukaan, ihan sama oliko se oma sisar tai kuka tahansa, mutta kyynärpäätaktiikalla kaikkien yli. Mutta nykyään ja nyt on jo mennyt neljä vuotta, ku sitä on joka päivä ja joka välis harjoiteltu, niin tulee sellaisia empatia purskahduksia, että jos joku vaikka kaatuu ni auttaa veljeensä, että ”voi, voi, täytyykö hakea äiti, että onko niin paha”, mutta voin sanoa, että yhä sitä harjoitellaan ja tässäkin kohtaa näkyy se, että joka on tullut nuorimpana on pisimpänä täs kohtaa ja joka on tullut vanhimpana on paljon pitempi matka vielä.

L: Mut pientä kykyä on tullut siirtää taitoja...

K: Joo, ja huomaa, että ne on mallista opittuja, et näkee et tällai kuuluu tehdä, mutta kuinka syvällä se sitten oikeasti on, ni sitä mä en tiedä. Et esimerkiksi meidän tää välkyin tää keskimäinen, ni hänellä on hyvin paljon sitä, että näin kuuluu tehdä, et hän on oppinut, että näin pitää tehdä, mutta ei se sitten ehkä ihan tunnetasolla ole sitä. Mutta mun mielestä se on ihan hyvä, että on oppinut käyttäytymismallin, niin ehkä toivottavasti se tulee ja hälläkin tulee sellaisia empatiapurskahduksia esimerkiksi veljensä puolustamista mikä on ihan, et me pürretään rasteja seinään, et vau.

K: Mä kirjoitan päivittäin sellaista päiväkirjaa, joka on ihan sellainen oma oksennus /vuodatus siitä, että mitä tää elämä ja elo ja olo on, ja sit ku aina palaa taaksepäin, et ku monest tuntuu, et me aina tahkotaan näitä samoja asioita, et eikö tää ikinä edisty ni on niin hyvä mennä taakspäin, ku se ei oo sellaista raportointi, et oltiin uimassa ja sitä ja tätä tapahtui, vaan siin on kaikki mitä mää tunnen ja mikä mun fiilis oli ja voi, että oli tylsää tai mahtavaa, niin ero on ihan merkittävä, et onhan he edistynyt ihan järjettömästi, mutta sitten taas, et ku mä otan tällaiset samanikäiset, ku mä käytän normaalilapsi terapiaa, et siskon tavislapset tulee kylään, et sit he on taas ihan hirvittävän kaukaa viel ns. ikätasosestaan. Siittä huolimatta, et me tarvitaan, et ku me sokeudutaan tälle, et me sokeudutaan sille hyvälle kehityksell, e ni me sokeudutaan myös sille mikä on, on ehkä väärin sanoa normi, mut tarvitaan siksi sitä normaalilapsiterapiaa. Mutta he ovat kehittyneet tosi paljon. Et on selkeästi kehittynyt empatiakyky. Oikea ja väärä, mmm, se on hirveän hankala ja vaikee jutska, mut sekin on kehittymässä.

L: Et ku monen asian kansa, et niin ku sä sanoit, et toistoo pitää tulla niin tässäkin tää ympäristö mahdollistaa tietysti sen, kuitenkin turvalliseen tapaan.

K: Ja sen he huomaa kyllä, et jos he kohtelee eläintä huonosti, niin se eläin muistaa sen ja se väistää sinua ja se näkyy kyllä. Vuohi on siitä kohtaa lemmikkinä aika hyvä, et se antaa takaisin, se ei ole potkittava eläin, ku lammas on vähän sellainen lammas, ni vuohi on tosi älykäs eläin ja se kyllä sitten näyttää sen, jos sä satutat sua niin mä satutan sua ja jos sä pidät mua hyvänä mä oon todella ihana. Ja tällä hetkellä meidän vuohet ovat kaikki tosi ihania. Kukaan niistä ei lapsia enää pelkää. Mut ne vanhemmat vuohet, ne ensimmäiset, ni täytyy myöntää, et ne oli paljon, paljon säikympiä. Täst näkee selvästi, et tää on vuohien toinen sukupolvi ja he...lapset on kehittynyt niin paljon, et kukaan ei oo säikky, ne rakastaa ku lapset harjaa ja kuljettaa niitä pihalla, hyväilee ja he vie kauraa ja muuta. Sitä ei ollu eka sukupolven kanssa todellakaan. Ku lapsen käsi tuli ja nauru kuulu jostain, ni meidän vuohet oli aika kauhuissansa. Eka sukupolvi.

Kuva 2. V vuohien kanssa.

L: Et vaikeit asioit käsitellään näitten arkisten tapahtumien kautta?

K: Kyllä, ja jos meil on pelkästään lammas, jol on utaretulehdus, ni sen kautta lapset on käyny tosi paljon sitä läpi, että sen emo ei pysty siitä huolehtii taikka ei osaa, ku on esimerkiksi sellaisia lehmiä, jotka hylkii omaa vasikkaansa, et miksi se sitä hylkii ja eikö se siitä tykkää, ja eikö se sitä rakasta, ja mikä sil on oikein hätänä. Sit on vaan pakko yrittää selostaa, et joidenkin eläinten vaistot ei toimi niinkun niiden pitäs ja sama se on joskus ihmisillä. Ja sit he käy sitä, et sä äiti hoidat ne kaikki, sä tutitat ne lampaat, ja Enne meidän vasikka, oli alakerras hoidos ja hoidat sen, mutta lapset on aina tärkeimpiä sanoo lapset. He osaa kyllä ne mantrat aika hyvin.

L: Mitä niinku noilla, miten mä nyt sanoisin, et sit ku heidän kanssa käydään keskustelua näistä vaikeista asioista, ni mitä sä koet et lapset, tuntee sen jälkeen tai oppii siit tai...?

K: No siinä kerrataan, et jos nyt ajattelee tätä porukkaa joka meillä on, he on ollu täällä neljä vuotta, ni me kerrataan uudestaan ja uudestaan, me käydään loppujen lopuksi mitä lapset muistaa ku he on ollu aika pieniä ja he on yhä aika pieniä ku verrataan moneen muuhun perhekotiin, et ne on ne tietyt asiat mitä he käy läpi, ja niitä käydään läpi uudestaan ja sama teema toistuu uudestaan ja uudestaan ja mä luulen et täs kohtaa se toisto, et ku ne on uudestaan käyty ja me sanotaan asiat samalla tavalla, et sitten ne joskus jää. Et jossain lastenpsykiatrian luennolla mä taisin olla, et se miksi nämä lapset eroo niin paljon, et miksi meidän pitää tehdä niin paljon töitä, että ku ihan tällaises tavallises normi perhees on lapsel kolmivuotiaaksi saakka hoettu tiettyjä asioita koko aika. Mut sitten, ku on lastensuojeluperhe, ni sul ei oo ehkä hoettu yhtään mitään, se on täydellinen kaaos, et siitä vasta aloitetaan se tiettyjen normien ja kaikkein asettaminen ja sääntöjä ja muuta puhetyyl,i et ihan mikä kaikki, et sitä varten ne asiat jotka normaalisti lapselle olis jo käsitelty, ni heidän kanssa niit käsitellään uudestaan. He vanhenee koko ajan ja käsityskyky koko ajan ja sitä keskustelua pitää koko ajan vähän syventääkin. Ennen on riittäny et lammas ei oo pysty huolehtii, ni mä hoidan ja autan kyllä, ja sitten ruvetaan syventää että entäs sitten, mitä varten sitten ku joku meidä äiti ei voinu meistä huolehtii, et mikään siinä oli ja sitten voidaan puhua jo alkoholista ja sitten voidaan puhu siitä, että yleensä et aika harva aikuinen oikeasti on sellainen, joka ei rakasta lapsiansa, mutta että ei ne vaan osaa et, et he ei oikeasti osaa. Ja sit me ollaan katottu, et ku M:n on vaik joutunu sitomaan lehmän kiinni, et saadaan vasikka utareelle, et tämäkään lehmä ei osaa, ei tiedä mitä sen pitäis tehdä, mut nyt me autetaan sitä oikein, vaikka se näyttää hurjalta, että siinä käy hyvin, ja jos ei siinä käy hyvin, ni me hoidetaan se, mutta et vasikalle käy kuitenkin hyvin.

K: Et me käydään tosi, mut ne on aina samat mantrat aina

L: Mut ymmärräks mä oikein, et tää ei oo semmoinen asia et sun tarvi niinku mitenkään lähtee sitä asiaa tuomaan esille siin tilantees?

K: Ei, lapset tuottaa sen aina, joka kerta lapset tuottaa se itse. Ja mä on myös ajatellu sitä, että et me sitä aktiivisesti niinku lykätä, ehkä joskus sillai hyvin piilo, piilo, jos ei sieltä tuu mitään, ni sitten antaa olla. Mut kyllä lapset tuottaa sen aina, joka kerta

L: Liittyyks ne just aina...

K: Aina hylkäämiseen, niinku emon hylkäämiseen.

L: Mut, et just näiden eläinten kautta.

K: Aina eläinten kautta.

L: Onk sit sillai, et jos lapset on pahal tuulel tai surullissii tai jotain muuta, ni hakeutuuk ne silloin tääl tiettyihin paikkoihin tääl ympäristös rauhoittukaseen tai saadakseen paremman mielen?

K: He ei välttämättä lähde pois, koska heil on vanhempien läheisyys tärkeintä...

L:turvallisuuden tunteen takia?

K: jo, et he ei vetäydy mihinkään yksinäisyyteen, mut yks lempparipaikkoja oli riippukeinu kesällä, et se on sellainen mihin hyvin moni vetäytyy. Se on rauhoittava, kun se keinu ja kun se menee niin suppuun, siin on vähän niinko kohdus, mut pääosin, jos on paha olo tai mikä tahansa, et he on viel niin tarvitsevia, et he tarvi aikuisen lähelle. Ja mä voisin sanoo, et se ei

oo tästä luonnosta, ku he pelkää omaa varjoansa, ni se on meidän sänky. Et ei voi sanoo, et he lähtis johonkin ja vetäytyis yksinäisyyteen, ei viel. Me ollaan kaukana siit viel. Kun mun poissaolo tontilta jo aiheuttaa, ei enää, mutta vuosi sitten, et M:n perjantai illat oli ihan kauheita kun me oltiin koulus.

L: Varmasti.

K: Mut ei oo enää. Nyt riittää, kun on meidän sänky, et ku he on sairaana on ehdottoman tärkeätä mun sängyssä maata tai meidän sängyssä. Mut viel ei oo ulkona sitä, että minä menen nyt tästä mietiskelemään, että otan koiran kainaloon, mut aika monta kertaa mun sängyssä on pikkukoirat ja ne on kainalos.

9.4 Vastuu eläinten ja luonnon hyvinvoinnista

L: Nii tai rytmittää, niin, ni mitä tota, mmmm, jokapäiväisiä juttuja on mitä lapset niinku just tekee, et mitä kuuluu heidän tehtäviin taikka, tai mitä he muuten haluavat tehdä eläinten kanssa taikka sit liittyen just teidän noihin viljelyksiin, et millainen se arki on?

K: No eläinten kautta se vastuu, et se on yks niinkun lastensuojelus, niinku miten sen nyt sanois, sukupolvien jatkumo, että vastuu puuttuu aikuisilta, et jotenkin se ajatus et miksi meil on esimerkiksi nimikkovuohet, mist he tykkää, ni sitten on se, et voi hellii ja rakastaa ja se on ihana, mut sit siit tulee myös se vastuu siit, et se tulee myös joka päivä ruokkii, se täytyy joka päivä huolehtii kaikki jutut ja ku meil on esimerkiksi joulu, ni joulutonttu on tuonut heille tehtävälisan, et kaikille eläimille tehdään myös joulu, et me käydään hakemassa hakoja ja ne syö niitä ja koristellaan niiden kaikki paikat ja niille viedään omenoita ja porkkanoita. Se kuuluu ehdottomasti, että joka päivä vastuu myös niistä lemmikkieläimistä, että gerbiilit pitää huolehtii ja heill on vuoro, ku ne on yhteises paikkaa, ni ne on vuorojuttuina, mut pupuja hoitaa kaikki ja vuohia hoidetaan myös joka päivä, et niinku tänään, he ulkoilutti vuohia muuten vaan, ku he halus ulkoiluttaa, et se tulee ihan itte, ja A harjaa hyvin mielellänsä ain, hän halua vuohille pistää vähän rusetii sarveen ja se on ihan ok ja vuohet rakastaa sitä yli kaiken. Mutta mun mielestä se on aika tärkeätä nimenomaan se vastuu, ei pelkästään se ”ihana, söpö kilipukki”, mutta se tuo heti mukanaan, et jos sul on joku eläin, sä oot vastuusta sen hyvinvoinnist.

L: Täst ympäristöst vielä, et tääl on tätä mettää, luontoo ja luonnos toimimist, ni mimmosii asioit sun mielest kasvattaa lapsessa? Millaisii kasvatuksellisii ajatuskii voi tavoitella? Millaisia teillä on siinä?

K: Mä itse ajattelen näin, ja mä toivon et se siirtyisi siitä, et se on se maa, mistä me saadaan se ruoka ja me tehdään se ruoka ja sitä pitää sen takia kunnioittaa. Et ei esimerkiksi roskata ja toki me tehdään nuotioita ja kaikki pitää osata hoitaa. Et sitä varten he osittain ovat partios. He ovat kaikki partios ja me ollaan vanhoja partiolaisia, mutta tuo enemmän se mun mielest on ympäröivän paikan kunnioittamista. Meidän mökki on sen takia tosi primitiivinen, et meil ei tuu vesi eikä sähkö eikä mitään, et siel sit ollaan

ja tehdään ja ollaan sen armoilla, mitä siel on. Et ei roskata. Ja lapset tietää aika hyvin, kun meillä on tos toi laskiämpäri ja komposti, et he osaa aika hyvin nää jutut. Ja sit ku me ollaan puhuttu ja niitetty järvee, et meil on umpeen kasvava järvi, et he tietää miks se on menos umpeen, et sinne on tullu liikaa fosforeja ja lannoitteita ja siksi meillä on luomumaatila eikä lannoitteita, ettei järvi kasva umpeen ja he pääsee uimaan. He on vielä sillai yksinkertaisia, ku he on vielä kuitenkin niin pieniä. Et ei saa tuhlata, et sellast älytöntä. Et me ollaan aika vihertäviä M:n kans molemmat, mut meitä rajoittaa kaikis pesuaineiden käytös, tehdään terveystarkastukset ja on pakko käyttää hieman kovempia aineita, ku meil ehkä olis syytä. Et kyl valintoi vois tehdä paljon vihriämpään suuntaan, mut täytyy myöntää et laiskuus ja aika lykkää, et on aika sillai mukavuuden haluinen, et vähän hävettää myöntää, mut näin se vaan on.

L. Lapsia siis opetetaan et näit eläimiä tulee kunnioittaa ja sit pitää luontoo kunnioittaa, et kumpaa lapsil on helpompi omaksuu ja ymmärtää?

K: Mun mielest se on niin konkreettist, et jos me esimerkiksi retkeillään luonnos ja joku heittä roskii mihinkä sattuu, ja me tullaan toisen kerraan sinne ja siel on ruman näköistä, ni se tulee ihan sillai konkretian kautta, et sinne on ikävä tulla. Ja kun meil on saari tuol merellä minne me viedään lampaat kesällä, ni se on hyvin tarkkaa se, et lapset osaa ja tietää, et tänne ei todellakaan roskata, et a) koska siel pesii paljon merilintuja ja lampaat voi niitä syödä, kun me viedään ne sinne kesällä ja sit meidän leiripaikka on hirveän näköinen, jos sinne jättää jotakin. Et se on ihan sellaista konkreettista. Ja se on lähinnä omaa etua toistaiseksi, et mulle tulee kurja olo mennä sinne ja siel on makkaran kuoria.

L: Onks tää sellaista et he on oppinut siirtää tietoa muuallekin, tarkoitan et he ymmärtää sen roskaamisen?

K: Kyllä ja osoittaa ihan, et ”hyi olkoon” jos joku on heittänyt paperia, et ”hyi”. Et vaik se on sitä mantraa, mitä mä hoen, ni se on kuitenkin sitä. Et siksi mä oli pihalla F:lle tarkka, et ”sä viet ne pillimehu vehkeet pois”, vaik hän on kovin laiska sellaista tekemään. Mut sen täytyy tehdä itse. Mut heil on myös, ku me ollaan täs ihan keskel metsää, et meil on tääl karhuja susia, et meil on sudet syönyt tosta navettapellosta 26 lammasta, lapset eivät ole olleen silloin vielä täällä, et luonto voi myös olla aika julma. Et tääl ympäristöst on monta isoo karhua, et meidän täytyy osata sinne mennä. Et ei me voida ihan minne vaan mennä. Et meil on emokarhu oli tuol toissa kesänä, ku me nähtiin emo karhu kahden poikasen kanssa ja se on aika vaarallista ja se oli ihan meidän mökin vieres. Mut he osaa liikkuu luonnos niin, et eläimiä pitää varoittaa, et me ollaan tulos. Et karhukin siirtyy pois poikinensa. Ja siksi, ku me pyöräillään mökille, ni me usein lauletaan se kilometrin matkan, ku on sellainen metsätie, ni sen karhu jo osaa väistää.

9.5 Maatilan työn ja tekemisen merkitys sekä osallisuus

K: Meillä on todella iso hyötypuutarha, että esimerkiksi keittojuures tai keittovihannekset, me tehdään talvea varten itte, et siihen tulee lantut ja

sellerit, porkkanat ja sipulit, et me ei osteta keittovihanneksi, ja tomaatit, meil on vieläki tomaattimurskaa, koska meil tulee tomaatti tosi paljon, tomaattimurskat tehdään ja kaikki mitä saa itte tehdä ja lapset tykkää, et heil on oma palsta, kasvimaapalsta, viime vuonna he tekivät kurkkua ja maissia oli ja lehtipersiljaa oli. He saa itte valita, mitä he halu, ruohosipuli oli yksi suosikki, he saa itte valita mitkä siemenpussit he haluavat laittaa ja ensin laitetaan ne siemenet maaliskuussa ja sit he koului ne, ja sit he panee ne omaan kasvimaahan.

L: Pysyykö heidän motivaatio hyvin yllä sen kasvattamisen?

K: Kyllä ja ohjaan ehkä yleensä, ei niin saisi tehdä, mut ohjaan heitä siihen suuntaan, et ne on sellaisia, jotka kasvaa ja niit tulee näyttäviä ja isoja, kun köynnöskesäkurpitsa kasvaa hirveää vauhtii ja siit tulee hirveä sato ja se on aina sellaista positiivista, myös herne, maissist tulee komee, se on hieno mitata, et se on mun maissi on puoltoist metrii korkee. Et ku ohjaa sellaiseen suuntaan, et esimerkiksi joku persilja tussukka ei oo nii hieno ja näyttävä.

Kuva 3. A hoitamassa kasvejaan yhdessä äidin kanssa.

L: Mut mä ajattelin just, et sellaisissa tavoitteissa jotka lähetetään ni, niis näkyy et...?

K. Kyllä meil on, et ku me tehdään kerran vuodessa tosi iso hoito ja palvelusuunnitelma, joka on joillakiin 65-sivuinen, ku meil on neljä lasta, ni se on aika iso ja sit me tehdään kolmannesvuosittain, aina silloin kun tehdään se toimintasuunnitelma, ni jokaiselle yksilöllistetty et mitä he on toivonut esimerkiksi että on oma kasvupalsta ja kasvihuoneessa sitä tai tätä, ja nekin kirjataan joka kerta ja ne sit lähtee sosiaalityöntekijälle ja esimerkiksi silloin kun meil on vuohet tullu, oliko se nyt 2... eli silloin ku V oli jo tullu, et se oli 2006 keväällä, ni he toivoi lemmikkieläintä ja me mietittiin mikä olis sellainen isompi lemmikkieläin, joka ei olis gerbiili eikä marsu, vaan sellainen isompi ja me mietittiin, et olisko se vuohi et, ja sit

ne hankittiin ne vuohet ja valitettavasti ne lisäänty lisää ja lisää, niin ne vanhemmat vuohet me laitettiin pois ja nää kilit jäi. Meil olis kohta ollu vuohila. Mutta heidän toiveissa näkyy paljon, se mitä me tehdään. Mutta me kirjataan ne kaikki.

K: Ja jos sä huomasit meidän puulelut, meil on oikeasti puulelut, lapset rakastaa niitä, et he aina tekee toisilleen syntymäpäivälahjaksi T:n kanssa. He tekee traktorin puusta ja he näpertää hirveesti. Ja ne on aika hauskan näköisiä, kun yks kakkosnelonen on sahattu poikki ja siin on joku pyörä, mut ne on tosi tärkeitä.

L: Sit oli joku juttu minkä sä eilen halusit vielä lisätä, teidän työhön liittyvä asia.

K: Me ajateltiin M:n kanssa näin et... M sano se hienosti, et tää on sellainen sosiaalinen, sellainen "camouflage", et se on kulissi sille, että me tehdään täällä maalla töitä muutakin, että ku lapsilta kysytään koulussa, että ei "et ne vaan hoitaa meit, et me ollaan perhekoti lapsii, et me ollaan huostaanotettui", että meidän äiti ja isä on maanviljelijöitä, et me tehdään töitä. Monta kertaa näilläkin lapsilla on se sukupolvien jatkumo siitä, et ei tehdä paljon mitään ja me ollan koko ajan töis, 24 tuntii vuorokaudes töis jo ihan eläinten takia, että malli vähän niinku siitä, vähän niinku sellainen sosiaalinen kulissi.

9.6 Luonnossa ja maatilalla leikkiminen ja touhuaminen

L: Mitkä on lasten sellaisia lempipaikkoja?

K: He sanoo et majametsä. Meil on tos tollainen hakalaidun, se on ihan tos, näkyy tänne näin ja siellä me siivottiin sitä metsää pitkään, ja se on heidän majametsä. Et se on varmasti yks lempparipaikkoja.

L: Miten lasten tää leikkimiskyky ja mielikuvituskyky on ollut silloin, kun he ovat tänne tulleet?

K: Meidän lapsist ei kukaan osannut leikkiä yhtään. Voi sanoa et leikkiä ollenkaan. Ei edes sellaista leikkiä, että sillai ku lapsi kehittyy, et se leikkii ensin itsenäisesti rinnakkain ja vast sitten toisen kans, ni kun he ei leikkiny edes itsekseen. Kaikki on ollut vaan sellaista eloonjäämistaistelua. Et nykyään jo leikitään yhdessä ja rakennetaan majaa. Ja sä et saa kummostaakaan majaa toimeks, jos sä teet sitä yksin. Et jos me ollan vaik oltu siivomas sitä metsää, ollut jotain hakkuuta, ni aika kauhea raahaaminen on jostain männynoksist yksin, mut josko se tehdään yhdes niin, tulee tosi iso ja nopeesti se maja ennen kuin leikki voi alkaa. Et kyl he sellaista on oppinut. Meidän lapset eivät ole tosiaan osannut yhtään leikkiä ja vieläkin on joskus hankaluuksia.

L: Onko tää luonnos leikkiminen mist he on päässyt...?

K: Kaikkista eniten. Et jos me ollaan täällä sisällä ja on vaiks leegot, ni sit pääasiassa tapellaan, et kuka ottaa minkävärisen leegon tai sit se leegoil leikkiminen on vaan sitä, et heitellään niitä. Jos mennään sellaiseen paik-

kaan missä ei oo mitään valmista ni kyllä lapset aika hyvin, alkuun tietysti vähän ohjattuna täytyy myöntää, me ollaan iskän kaa, ku lapset oli vahasvoisia lapsia, me tehtiin M:n kaa majoja kahdestaan ja leikittiin mörimöykkyjä ja paljon peikkoleikkejä ja siitä lapset ovat itse alkaneet keksiä omia. Mutta malli ja mallintaminen. Aluks oli sillast, et kaikill oli keppi kädes ja hakkas kaikkee mitä vastaan tuli, puita, lehtiä, kaikkea vaan, kaikkea hakataan, kun ei oo mitään muuta, mut sit pitää antaa malli, et mitä tääl voi tehdä. Ja sit kerättiin kiviä ja sit ku mä keksin, et onpas kivannäköisiä kiviä ni sen jälkeen meil on tuol kukkaruukus täynnä kiviä, ja silloin tällöin pesukone on täynnä kiviä, ku he ottaa mallista niin tiukasti vaarin. Siit tulee ihan sellainen mania tyyppinen. Nyt alkaa pikkuhiljaa kaikki sekoittuu ja tulee omia.

K: ...mut se mikä on kaikkista hankalin mitä mä en huomaa hirveästi, et kukaan näist lapsista ja mä tiedän, et ku mun siskolla on perhekoti ja hänel on ystävii jol on perhekoteja, nii me ollaan kaikki sitä mieltä, et nämä lapset eivät opi kokemuksesta ja se on mielenkiintoinen, se on sellainen, et minkälainen magneettikuva senkin voisi todetaan, et miksi he tekee uudetaan ja uudestaan ja se alkaa niinko me just puhuttiin päivällä siitä, et ottaa ampiaisen viisi kertaa päivässä käteen ja se sattuu niin se on se, me ollaan kehitetty tällainen teoria tästä, et lapset, jotka tulee niin karuista olosuhteista, niin tärkeintä on eloonjääminen ja silloin pelataan aika sillai primitiivisellä vaistoilla ja mennään siitä mistä aita on matalin koko ajan ja silloin, ni silloin se impulsssi vie sua koko ajan, ni silloin sä et edes harkitse nanosekunttia, et mitä tästä seuraa. Ei ole kehittynyt sitä kohtaa, mut se ratas ku me päästään eteenpäin ni lapset olis ihan ok. Sitä naksahdusta ei ole tapahtunut.

L: Eli kokemuksen kautta ei opi varoamaan...

K: Jos, et vaikka, okei, vaik jonkun kohdan oliski bonjannukki, ni mikään olis siirtynyt edes millin variaatio, ni se on pakko kaikki kokea alusta saakka. Et, oikei, jos mä otan ampiaisen käteen ja se pistää ja ehkä opin, mut mä otan jonkun muun eläimen, joka pistää, ni se ei mene kokemuspäiriin, ennen kuin oot tehny sen saman todellakin kantapään kautta ja se leimaa kaikkia näitä laitoslapsia, kaikkia perhekotilapsia ja mä en tiedä, onko se geneettinen tai mikä se on se...

L: Huomaako he sen jotekin kuitenkin, et nyt viidennekin kerran otin tämän ampiaisen käteen..

K: Kyllä, et tuskastuneena, et ku tää nuorinkin lapsista, et ku mä jo tuskastuneena sanoin hänenelle, et "ku mä oon sanonut sulle, lapsikulta, et ei sa ottaa ku sattuu", että "mitä sinä sitten teit ?", ni "heti tein" itteki tuskastuneena, et ku impulssi on niin vahva, et sä et mieti, et jos mä nään sen, ni se on yhtä mielenkiintoinen, kun se oli viisi minuutta sitten vaikka se juuri pisti. Mutta ei, siitä puuttuu se nanosekunti. Et käsi ei lakkaa menemästä, mut sähköpaimen on sellainen, et selvästi aiheuttaa sen, et "iik", vaikka siihen täytyy koskettaa, josain vaihees, mutta käsi edes hidastuu jo. Mut joka paikkaan ei voi laittaa sähköpaimenta...

L: Sellai se on niin mielenkiintoist, et samal ku on turvallinen ympäristö siit, et ei oo mitään sellaista liikennet ihan heti ja ihmisii on niinko ympäril, niin onhan tällaisel tilal mitä mekin jo huomattiin, niin voi sattuu, mut kyl

he varmasti ainakin aika paljon harjoittelee näitä asioita mont kertaa, et toistoo tulee.

K: Mä en tiedä onko mää luku tai juteltu tää asia muualla, mut joku tällainen juttu voi myös olla et ”tiedän olevani olemassa” et vähän samantyyppisillä kuin autistit hakee sitä äärikokemuksia, et esimerkiksi jääkylmä vesi, et meidän lasten yks lempari leikki on se, et siin on tietyl tavall sellainen opetuksellinenkin jutska, et me ollaan saunassa ja jos sanoo PAM niin saa kuupallisen jääkylmää vettä päälle ja se on tietysti ihan hirvittävän ihanaa ja jännittävää, hauskaa ja mahtaa ja sit siin on samal syy ja seuraus suhde – opettelu, et jos mä sanon sen PAM ni tulee kylmää vettä niskaan. Se on heidän leikki ja samaan aikaan ja yksi lapsista inhoo sydämeestä kylmää vettä, mut eihän voi olla sanomatta sanaa PAM ja sitten se tulee ja hän on ihan ärsyyntynyt et ”ei”. Aika hyvä sellainen syy- ja seuraus, aika sellainen vaaraton.

10 YHTEENVETO

Tutkimuksen yhteenvedossa tulokset käydään läpi analyysiyksiköiden järjestyksessä.

10.1 Maatilan luonnon rytmittämä arki ja elämän kiertokulku

Maatilan fyysinen ympäristö luo perhekodin lapsille lastensuojelulasten tarvitsevaa struktuuria ja rytmiä, ei vain päivä- ja viikkotasolla, vaan jopa vuositasolla. Maatilan työt vaihtelevat vuodenaikojen myötä hyvin perinteiseen tapaan. Keväällä, kun luonto herää, on kiireisintä aikaa poikimisten ja kylvöjen myötä. Loppukesästä on elonkorjuu, jolloin korjataan kylvetty sato. Syksyllä lähtee keväällä syntyneet karitsat teuraaksi ja samalla luonto menee lepoon. Talvella on puhdetöiden ja levon aika. Maatilaelämän sirkulaarinen rytmi luo turvallisuuden tunnetta. Lapset tietävät mitä he voivat odottaa tapahtuvan seuraavana vuodenaikana, taikka jopa vuoden kuluttua heidän elämässään. Maatilaelämän synnyttämän vuosistrukturin myötä, perhekodin lapset voivat kiinnittyä selkeisiin ja ennustettaviin rutiineihin, joka helpottaa heidän kiinnittymistä heistä huolehtiviin aikuisiin. Samalla heidän sisäiseen kaaokseen voi syntyä järjestystä. Maatilan fyysiseen ympäristöön kuuluvat monet tilat, kuten vanha kansakoulurakennus, mahdol-

listavat myös rutiinien rikkomisen. Koulurakennuksessa harjoiteltujen yökyläilyjen myötä lapset ovat voineet olla yökylässä muuallakin ilman suurempia vaikeuksia.

Lastensuojelulasten eteen tehtävän työn tulee olla suunnitelmallista ja strukturoitua, joustavuutta unohtamatta. Ihmiselle ja etenkin pienelle lapselle syntyy turvallisuuden tarve kun fysiologiset tarpeet on tyydytetty. Turvallisuuden tarve sisältää ihmisen halun päästä eroon ahdistuksesta ja kaaoksesta. Struktuurit luovat turvallisuuden tunnetta välittömästi, mutta myös välillisesti, tukien lasten kiinnittymistä läheisiin aikuisiin.

Maatilan kulttuuriin kuuluu perinteisesti syntymä ja kuolema hyvin luonnollisina asioina. Luonnon keväisen heräämisen ja syksyisen levolle menon, maatilan eläinten syntymisen ja kuoleamisen, isovanhempien vanhenemisen sekä läheisten hautajaisten myötä elämän kiertokulku on vahvasti läsnä lasten elämässä. Tieto ja mahdollisuus keskustella elämän kiertokulusta herättää lapsessa eettisiä kysymyksiä. Nämä eettiset pohdinnat lisäävät lasten ymmärrystä elämän rajallisuudesta lisäten heidän henkistä hyvinvointia. Lapsen ja aikuisen yhdessä tarkastellessa ja miettiessä elämään liittyviä ilmiöitä, lapsi oppii huomiomaan muutoksia ja tämä mahdollistaa tunteiden ja kokemusten jakamisen, eli dialogisuuden.

10.2 Kolme sukupolvea saman katon alla

Lasten sosiaaliseen ympäristöön kuuluvat perhekodin vanhempien lisäksi perhekodin isän vanhemmat. Maatilalla eletään siinäkin mielessä kulttuurisesta näkökulmasta hyvin perinteistä maatilan elämää, että koti jaetaan usean sukupolven kesken. Lapsille on haluttu antaa isovanhemmat, joita heillä ei ole aikaisemmin ollut. Lapsille pyritään opettamaan mallin avulla, että elämä saman katon alla on mahdollista ristiriidat selvittämällä. Mallin kautta lapset oppivat myös vanhempia kunnioittavan käyttäytymismallin, eli miten ympärillä olevia ihmisiä tulee kohdella. Haastateltavan mukaan malliopettaminen sisältää enemmän kuin mitä pelkin sanoin voisi opettaa. Suurperhe-elämän myötä lasten elämään syntyy yhteisöllisyyttä ja isovanhemmat antavat niin lapsille kuin perhekodin vanhemmille tukea ja turvaa läsnäolollaan. Sosiaalinen kanssakäyminen tyydyttää lasten turvallisuuden, liittymisen ja rakkauden tarpeita.

10.3 Maatilan eläinten eheyttävä vaikutus

Maatilan sosiaalinen ympäristö sisältää siellä asuvien ihmisten lisäksi maatilan eläimet, joiden kanssa lapset viettävät aikaa ja harjoittelevat hyväksytyjä käyttäytymismalleja. Eläimet ovat myös osa maatilan psyykkistä ympäristöä, mahdollistaen monenlaisten tunteiden syntymisen, ilmaisemisen ja käsittelemisen. Lasten ovat psyykkisesti ja sosiaalisesti kehittyneet monin tavoin eläinten kautta.

Lasten tultua perhekotiin, lapset olivat hyvin julmia maatilan eläimiä kohtaan, erityisesti pienempiä eläimiä, kuten koiria, kohtaan. Syynä oli lasten sisäinen paha olo ja heillä oli puhdas halu satuttaa eläimiä. Pahaa oloaan lapset purki myös moneen muuhunkin kohteeseen, mutta erityisen helposti eläimiin. Lapset olivat perhekotiin tullessaan vahakasoisia lapsia, joilla oli, ja on yhä edelleen vaikeaa nimetä tunteitaan, erityisesti kielteisiä tunteitaan, kuten vihaa, suuttumusta ja närkästystä. Perhekodissa on sanoitettu ja käsitelty lasten tunteita, jotta heidän kykynsä ilmaista tunteitaan paranisi. Vanhimmalla työllä esiintyy edelleenkin silloin tällöin julmuutta eläimiä kohtaan ja hänellä on ollut muita lapsia enemmän vaikeutta oppia itseilmaisua. Perhekodin äidin siskon perhekodissa, jossa myös on paljon eläimiä, lapset ovat myös alussa olleet julmia eläimiä kohtaan.

Lapset ilmaisevat tunteitaan toiminnan kautta ja pahaa oloaan mm. potkimalla, lyömällä ja huutamalla. Omaa kaoottisuutta lapsi pyrkii lievittämään ympäristöönsä. Hän pyrkii tuhoamaan ulkopuolisen järjestyksen monin tavoin, eikä tunne syyllisyyttä teoistaan. Heikko itsehallinta johtuu lapsen tunteiden säätelyn kehittymättömyydestä. Lapsi ei tunnista eikä osaa nimetä erilaisia tunnetilojaan oli sitten kyseessä myönteinen taikka kielteinen tunne. Tästä syystä kaikenlaisten tunteiden käsitteleminen on lapselle vaikeaa ja lapsi ei hallitse itseään eikä tunteita herättäviä tilanteita. Tunne-elämän hallintaan lapset tarvitsevat aikuisen mallia ja ohjausta sekä tunteiden sanoittamista, oppiakseen tunnistamaan tunteitaan sekä ilmaisemaan itseään suullisesti. Maatilalla on tilaa kaikille tunteille. Näin voidaan välttää lasten sulkevan kielteiset tunteet sisäänsä. Lapsen kokemus siitä, että häntä rakastetaan juuri sellaisena kun hän on, ja että hän saa tuoda traumaattisuutensa esiin, on hyvin oleellista ihmisen kehityksen kannalta erityisesti kaltoin-kohtelun jälkeen.

Haastateltavan perheen ensimmäinen sijaislapsi, joka on jo itsenäinen, on siinä mielessä poikkeus, ettei hänellä ole ollut koskaan julmuutta eläimiä kohtaan. Hän on saanut ja osannut ottaa vastaan hyvin paljon tukea ja energiaa eläimiltä. Tuki-sanalla haastateltava tarkoittaa eläinten antamaa ehdotonta rakkautta. Lapsena sijaislapsi nautti olla koirien välissä saadessaan hellyyttä ja kertoen murheitaan koirien korviin. Perhekodin äiti kokee sijaislapsen saaneen koirilta jotain sellaista, jota he eivät vanhempina pystyneet antamaan, taikka lapsi ei myöskään ollut valmis vastaanottamaan.

Tänä päivänä kaikki perhekodin lapset ovat kehittyneet niin, että osaavat jo ilmaista itseään paremmin sekä ottaa eläinten antamaa hyvää vastaan. Lapset nauttivat esimerkiksi suuresti karitsojen antamasta huomiosta ja hellyydestä ja haastateltavan mukaan lapset käyvät ”tankkaamassa hyvää” itselleen lampolassa. He menevät sinne mielellään yksin saaden kaiken huomion itselleen. Kun he ovat lampolassa yhdessä he kilpailevat siitä, kenen ympärillä on enemmän karitsoja.

Lastensuojelulapset vaativat paljon huomiota keneltä tahansa. He tarvitsevat myös hyvin paljon rakkautta toipuakseen traumaistaan ja sitä lapset saavat eläimiltä. Eläinten, kuten tässä tapauksessa karitsojen antama rakkaus on iloista ja ehdotonta. Lapset saavat eläinten kautta kokea uudenlaista vuorovaikutusta sekä korjaavia kokemuksia, jotka vaikuttavat lapseen eheyttävästi. Ekopsykologian mukaan lapsilla on myös alkuperäinen luontosuhde, jonka kautta heillä on luontainen kyky nauttia esimerkiksi eläimen turkista. Tätä kykyä tulisi tukea, koska näin lapselle syntyy yhteys omiin tarpeisiin, tunteisiin ja sisäiseen rytmiiin. Kosketuksella on parantava voima ja fyysinen läheisyys vaikuttaa psyykkiseen hyvinvointiin.

Empatiakyvyn kehittymisen kannalta on oleellista, että lapsi on itse kokenut hellyyttä ja läheisyyttä. Lapsille on mallin avulla opetettu miten antaa ja tehdä hyvää toiselle eläimelle. Lasten ymmärrystä toisten tunteista sekä kykyä eläytyä niihin on tuettu. Eläimiä on hellitty selkein elein ja ilmein ja osoitettu miten eläin nauttii, kun sitä pidetään hyvänä. Tämän jälkeen lapsia on hellitty ja kerrottu lapsille, että eläimet nauttivat hellyydestä samoin tavoin, kun he nyt nauttivat saamastaan hellyydestään.

Lapset ovat eläinten kanssa harjoitelleet hyväksyttäviä käyttäytymismalleja. Heille on perinteiseen maataluelämän tapaan annettu nimikkoeläimet ja tarkoituksellisesti valittu

vuohi eläinlajiksi. Syynä vuohen valintaan oli se, että vuohi on älykäs eläin. Jos vuohia kohtelee huonosti, se antaa takaisin, mutta kohdella sitä hyvin, se on myös vastavuoroisesti ihana. Eläinten suora tapa ilmoittaa, jos käytös heitä kohtaan ei heitä miellytä, on tukenut lasten empatiakyvyn kehittymistä erityisen paljon. Lapset ymmärtävät esimerkiksi eläinten välttelevän heitä, jos he ovat kohdelleet eläimiä huonosti. Haastateltava toteaa kuitenkin, että empatiakyky on edelleen vaikea asia lapsille, erityisesti heidän hauraimmalle lapselle, jonka empatiakyky kehittyy hitaimmin. Nuorin lapsista on empaattisin ja osaa oikeasti olla pahoillaan toisen ihmisen taikka eläimen puolesta. Lasten vauriot ovat haastateltavan mukaan lapsilla niin syvällä, että se vaikeuttaa haluun ja kykyyn antaa hyvää oloa toiselle. Tästä syystä vanhimmalla lapsella, joka on elänyt pidempään vaurioittavassa ympäristössä, on nuorinta lasta enemmän vaikeuksia empatiakyvyn kanssa.

Hyväksyttävien käyttäytymismallien oppimisessa on kysymys oppimisesta toimimaan moraalisesti oikein. Haastateltavan mukaan moraalien kehittyminen on empatiakyvyn lisäksi myös vaikeaa, mutta kehittymässä. Oikean ja väärän oppiminen tapahtuu yhdessä eletyn arjen, mallioppimisen ja palautteen kautta ja se edellyttää hyvän kiintymyssuhteen aikuisen ja lapsen välillä. Moraalisten kysymysten pohtiminen sekä selkeät ja perustellut säännöt tukevat oppimista. Kyky kantaa vastuu ja huolehtia toisista vaatii kyvyn tehdä moraalisia tulkintoja ja arviointeja.

Empatiakyvyn kehittyminen näkyy kuitenkin kolme sisarusten välisessä kanssakäymisessä. Lasten tullessa perhekotiin sisaruksilla ei ollut minkäänlaista toistensa välistä tunnesidosta, mutta yhä jatkuvan harjoittelun myötä sisarukset ovat voineet auttaa ja puolustaa toisiaan. Perhekodin äidin mukaan osa empaattisesta käyttäytymisestä perustuu vain tietoon miten kuuluu tehdä, eikä asiaa tai käyttäytymistä ole vielä sisäistetty. Sisäistämistä tukee lapsen kokema rakkaus ja kokemus siitä, että häntä kuunnellaan.

Empatiakyvyn kehittymiselle on tärkeää oppia ymmärtämään sanattomia viestejä sekä itsekin kyetä sanattomaan viestintään. Eläimen kanssa oleminen opettaa erityisesti kyvyn tulkita sanattomia viestejä, eläimiltä puuttuessa puhuttu kieli. Eläin tulkitsee myös ihmisen sanatonta viestintää. Eläinten kanssa touhuaminen on tällä tavoin suureksi avuksi lasten empatiakyvyn kehittymiselle.

Eläinten maailmassa tapahtuu samankaltaisia asioita kuin ihmistenkin maailmassa. Eläinäidit eivät aina osaa ja pysty huolehtimaan eläinlapsistaan, kuten ihmisäidit eivät aina osaa huolehtia ihmislapsistaan. Voi käydä esimerkiksi niin, että lehmä hylkii vasikkaansa, tai lampaan utaretulehduksen vuoksi lammas ei voi imettää karitsojaan. Perhekodin vanhemmat auttavat silloin eläimiä, opettamalla lehmää imettämään sekä hoitamalla lampaan tulehdus kuntoon sekä huolehtimalla vasikoiden ja karitsojen maidon saannista. Seuratessaan näitä tilanteita perhekodin lapset ottavat usein, aina omasta aloitteesta ja vain eläinten kautta, puheeksi emon ja äidin hylkäämiseen liittyviä asioita ja pohtivat sitä kautta omaa elämänsä tapahtumia. Lapset kysyvät alkuun kysymyksiä, kuten ”miksi emot hylkäävät, tai eivät osaa, tai eivät voi hoitaa pienokaisiaan?”. Kysymykset ovat pikkuhiljaa lasten vanhetessaan syventyneet koskemaan sitä, että ”mikä siinä oli, etteivät äitimme voinut pitää meistä huolta?”. Lapsille on tärkeää aina lopuksi todeta, että perhekodin äiti pitää huolen kaikista eläimistä, mutta lapsien olevan eläimiä tärkeämpiä perhekodin äidille. Lapset samaistuvat eläimiin ja samoja, emon/äidin hylkäämiseen liittyviä asioita kerrataan uudestaan ja uudestaan lasten kanssa, aiheita syventäen lasten kehittymisen myötä. Näiden tilanteiden kautta lapset voivat pikkuhiljaa koostaa omaa tarinaansa puhumalla vaikeista asioista ja tunteista, tulla tietoisiksi menneisyydestään ja ymmärtää itseään, omaa käyttäytymistään ja omia tunteitaan paremmin. Tällainen psyykkinen ympäristö mahdollistaa osallisuuden, lastensuojelulasten eheytyksen ja itseymmärryksen lisääntymisen.

Lapset eivät vetäydy omiin oloihinsa ollessaan surullisia taikka pahalla tuulella, vaan pysyttelevät silloin lähellä vanhempiaan turvallisuuden tunteen vuoksi. Vanhempien sänky on turvapaikka pahaan oloon tai vastaavaan, mutta silloinkin lapset haluavat pikkukoirat kainaloonsa. Eläimillä on ihmiseen voimauttava vaikutus, tuottaen ihmiselle iloa sekä tyydyttämällä ihmisen tarpeen tulla rakastetuksi.

10.4 Vastuu eläinten ja luonnon hyvinvoinnista

Eläinten pitämiseen liittyy vastuu eläinten hyvinvoinnista. Perhekodissa ollaan tietoisia lastensuojeluperheiden monesti sukupolvien yli jatkuneesta vastuullisuuden puuttumisesta. Perhekodissa ollaan haluttu lapsille opettaa vastuullisuutta maatilan eläinten hoitamisen kautta. Eläinten ruokkiminen ja hoitaminen rytmittää myös jokaista päivää.

Eläimiä muistetaan myös erityisesti jouluna ja eläimille tehdään joulu koristelemalla heidän ”kotinsa” ja antamalla heille hyvää ruokaa, kuten omenoita ja porkkanoita. Kaltoinkohdeluilla lapsilla on vaikeaa sietää muiden tarpeita ja muiden tulisi mukautua hänen kiinnostuksen ja mielenkiinnon kohteisiin. Vastuu eläinten hoidosta vaati ja opettaa eläinten huomioonottamista, eli muiden kuin omien tarpeiden huomioimisen. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta painottaa, että lapsen kasvamista vastuullisuuteen tulee tukea ja edistää.

Lapsia kasvatetaan myös kantamaan vastuuta luonnon hyvinvoinnista. Maata tulee kunnioittaa, koska se antaa jokapäiväisen ruoan. Lapset ovat tietoisia, että esimerkiksi mökin järvi on kasvamassa umpeen liiallisten lannoitteiden ja fosforipäästöjen takia. Maatila harrastaa luonnonmukaista viljelyä ja näin kantaa vastuuta ympäröivän luonnon hyvinvoinnista. Lapset osaavat jätteiden kierrättämisen ja välttävät tuhlausta. Roskasta ei saa, koska eläimet voivat syödä roskia ja roskat rumentavat luontoa ja ympäristöä. Näin kannetaan myös vastuu kaikkien viihtyvyydestä. Oikean ja väärän opettaminen tukee lasten moraalin kehittymistä. Lapset ovat osaksi partiossa juuri siitä syystä, että partio opettaa lapsille, miten luonnossa tulee olla ja toimia. Luonnossa tuleekin osata käyttäytyä oikealla tavalla, koska maatilan ympäröivissä metsissä on karhuja ja susia. Lapsia on opetettu liikkumaan luonnossa niin, että he varoittavat eläimiä tulostaan, jolloin eläimet siirtyvät pois. Lapsen elämönhallinta lisääntyy hänen oppiessaan tuntemaan ja liikkumaan omassa ympäristössään. Näin myös lapsen kyky kohdata ennakoimaton kehittyy. Lasten luonnon suojelemista ja luonnon arvostamista tukee lasten monenlaiset tunnepohjaiset luontokokemukset, joita maatilan fyysinen ympäristö tarjoaa runsain mitoin.

Kaltoinkohdelluilla lapsilla on monesti psyykkisiä ongelmia, joiden johdosta he saattavat vetäytyä pois ympäröivästä maailmasta. Luonnossa ja eläinten kanssa toimiminen ja vastuun kantaminen, niin luonnon kuin eläinten hyvinvoinnista, aktivoivat lasta osaksi ympäröivää maailmaa, vähentäen heidän ahdistustaan, ulkopuolisuuden tunnettaan sekä itsekeskeisyyttään.

10.5 Maatilan työn ja tekemisen merkitys sekä osallisuus

Lapsille löytyy maatilalta paljon työtä ja tekemistä. Lapset ovat maatiloilla perinteisesti osallistuneet eläinten ja puutarhan hoitoon ja myös perhekodin kulttuuriin kuuluu lasten osallistuminen maatilan töihin. Lapsilla on maatilan hyötypuutarhassa omat kasvimaapalstat ja saavat palstallaan viljellä haluamiaan kasveja. Perhekodin äiti ohjaa valintatilannetta sen verran, että lasten tulisi valittua näyttävän kokoisia taikka tuottoisia kasviksia, joka tuottaa lapsille positiivisia tunteita. Lasten motivaatio on pysynyt hyvin yllä kasvien kasvattamisessa. Lasten toivomukset lemmikkieläinten ja viljelyjen suhteen on kirjattu ja kirjataan lasten palvelusuunnitelmiin, joka lähetetään sosiaalityöntekijöille. Toiveet ovat toteutettu myös käytännössä: lapset saivat omat vuohet toivottuaan itselleen lemmikkieläintä ja saavat aina valita haluamansa siemenpussit. Perustuslaissa, sosiaalihuollon asiakaslaissa ja lastensuojelulaissa sekä YK:n lasten oikeuksissa painotetaan lapsen osallisuuden tärkeyttä, eli lapsen mahdollisuutta vaikuttaa hänen kanssaan tehtävään työhön.

Maatilan fyysinen ympäristö mahdollistaa myös puutöiden tekemisen ja lapset rakastavat tehdä toisilleen puuleluja syntymäpäivälahjaksi yhdessä isoisänsä kanssa. Omantunnon kehittymiseen liittyy myönteisiä tunteita, kuten toimiminen toisen hyväksi. Ihmiselle syntyy hyvänolotunne toimiessaan omantunnon mukaisesti. Fyysisen ympäristö vaikuttaa näin maatilan sosiaaliseen ympäristöön. Puulelut ovat lapsille hyvin tärkeitä. Työ kehittää lasten omatoimisuutta ja itsenäistymistä, itsekuria ja kärsivällisyyttä. Se aktivoi lasta tuottaen iloa ja tarpeellisuuden tunteen. Työn kautta lapsi kokee kuuluvansa joukkoon. Työ opettaa myös vastenmielisten asioiden tekemistä, joka kasvattaa lapsia henkisesti ja on tärkeä taito lasten aikuistuessa. Yhdessä aikuisten kanssa tehtävät puutarha- ja puutyöt sisältävät tarkkaavaisuutta vaativia hetkiä. Tällaisista hetkistä lastensuojelulapsilta puuttuu kokemus. Jaetut hetket, jolloin lapsen ja aikuisen kiinnostus suuntautuu johonkin tiettyyn asiaan parantavat lasten kykyä keskittyä oppimiseen sekä innostumaan oppimisesta. Samalla tulee jaettua tunteita, jolloin syntyy yhteisiä merkityksiä. Lapsi arvostaa asioita, jotka synnyttävät positiivisia tunteita hänessä sekä hänen ja läheisten ihmisten välillä. Työnteko mahdollistaa itsensä toteuttamisen ja henkilökohtaisten tavoitteiden asettamisen tukien lasten kasvua ja kehitystä. Puutarhassa tehtävällä työllä on ihmiseen myös elvyttävä vaikutus. Se piristää ja rentouttaa vähentäen yksinäisyyden ja ahdistuneisuuden tunteita sekä antaen tekemistä ja tarkoitusta. Maatilan työ-

lä on mallioppimisen kautta haluttu katkaista toinen lastensuojeluperheiden monesti yli sukupolvien jatkunut tekemättömyyden kulttuuri, opettamalla lapsille hyvin perinteiseen maatilaelämän kulttuuriin kuuluva, työn tekemisen ja ahkeruuden hyveet. Maatila teettää perhekodin vanhemmille työtä ja vastuuta 24 tuntia vuorokaudessa. Maatilan työllä on lisäksi haluttu antaa perhekodin lasten kokemus siitä, että heidän vanhemmat tekevät töitä, niin kuin muidenkin lasten vanhemmat tekevät. Perhekodin lapset voivat kertoa heidän vanhempien olevan maanviljelijöitä, eivätkä, että heidän vanhemmat ”pelkästään” hoitavat heitä, perhekodin lapsia. Maatilan työt ovat siinä mielessä, haasteltavan miehen sanoja lainatakseni, ”sosiaalinen kulissi”.

10.6 Luonnossa ja maatilalla leikkiminen ja touhuaminen

Työstä ja tekemisestä huolimatta lapsille jää aikaa luonnossa ja maatilalla leikkimiselle ja touhuamiselle, niin kuin ennenkin vanhaa. Tullessaan perhekotiin lapset eivät osanneet lainkaan leikkiä, ei yksin eikä yhdessä, mutta luonto on kaikkein eniten opettanut lapsia leikkimään. Perhekodin vanhemmat näyttivät myös alkuun mallia lapsille miten leikkiä, josta lapset sitten alkoivat kehitellä omia leikkejään. Nykyään lapset osaavat leikkiä yhdessä ja suosituin leikki on majojen teko lasten lempipaikassa majametsässä. Lapset ovat oppineet saavansa ison majan nopeasti aikaiseksi yhteistyötä tekemällä. Fyysinen ympäristö vaikuttaa taas sosiaaliseen ympäristöön.

Lapset oppivat leikkimään ottamalla mallia ympäröiviltä ihmisiltä. Luonto innostaa lasta leikkimään ja luonnossa lapsi kokee monenlaisia tunteita ja saa esteettisiä kokemuksia, jotka herättävät lapsen luovuuden. Näin lapsen mielikuvitus synnyttää uusia leikkejä. Yhteistyö muiden kanssa kertoo empaattisten kykyjen kehittymisestä. Lapset saavat luonnossa toteuttaa itseään. Luonto stimuloi kaikkia aistejamme ja lapset aistivat luonnon kokonaisvaltaisesti. Luonto helpottaa psyykkistä kuormaa, jota kaltoinkohdelluilla lapsilla on rankkojen kokemusten jälkeen. Luonnon elvyttävä vaikutus on kokonaisvaltainen. Luonnossa syntyy riittävyden tunne ja ihmiselle syntyy yhteys itsen. Luonto opettaa myös sietämään muutoksia ja epävarmuutta sekä parantaa kykyä sopeutua erilaisiin asioihin ja tilanteisiin synnyttämällä ihmisen sisimpään rauhaa ja tasapainoa.

Haastateltava on huomannut ja keskustellut aiheesta muidenkin perhekoteja pitävien ihmisten kanssa, jotka kaikki ovat olleet samaa mieltä, että lastensuojelulapset eivät opi kokemuksesta. Lapsi voi ottaa ampiaisen käteen viidettä kertaa saman päivän aikana oppimatta ja muistamatta sitä, että ampiainen pistää ja se sattuu. Lapset tuskastuvat itsekin siihen, että tekevät saman virheen aina uudestaan. Vaikka lapset oppisivat jonkun tietyn asian, niin pieni variaatio tilanteessa johtaa saman asian opetteluun taas kantapäähän kautta. Lapsi saattaa oppia, ettei ampiaista saa ottaa käteen, mutta toisen pistävän hyönteisen kanssa harjoitellaan sama asia monta kertaa. Perhekodin äidin mielestä syynä voisi olla lasten karujen kasvuolosuhteiden jättämät traumat, jotka saavat lapset koko ajan toimivaan primitiivisimpien vaistojen varassa impulssien viedessä heitä ennen kuin ajatus ehtii mukaan. Toinen syy lasten kyvyttömyydestä oppia kokemuksesta voisi haastateltavan mukaan olla lasten tarve saada kokemus siitä, että he ovat olemassa. Lasten lempileikki, jossa syy-seuraus-suhdetta harjoitellaan vaarattomasti, on saunassa tapahtuva leikki. Jos lapsi sanoo ”PAM”, saa hän kauhallisen kylmää vettä niskaansa ja vaikka yksikin lapsista vihaa kylmää vettä, hän ei osaa olla jossain vaiheessa sanomatta ”PAM”.

Kaltoinkohdelluilla lapsilla on paljon vaikeuksia oppimisen eri alueilla. Lapsilla on ajan, paikan ja syyn sekä seurauksen suhteet vaikeita ja heidän on erityisen vaikeaa oppia kokemuksistaan. Lapselle joutuu usein sanomaan samoista asioista. Masennus, mielen liiallinen kuormitus ja häiriöt tarkkaavaisuudessa, jotka kaikki ovat tyypillistä oireita kaltoinkohdelluille lapsille, vaikeuttavat asioiden tallentumisen muistiin sekä palauttamisen mieleen. Asioiden kertaaminen sekä tarkkaavaisuuden kehittyminen ovat tärkeitä asioita oppimisen kannalta. Luonto lievittää tarkkaavaisuushäiriöistä ja masennuksesta kärsivien lasten oireita. Heikko itsehallinta vaikeuttaa myös toiminnan harkintaa ja itse toimintaa. Ampiaisen saattaa herättää lapsessa halun ottaa ampiaisen käteen ja vaikka lapsi muistaisikin ampiaisen pistävän, vähäinen tunteiden säätely estää lasta harkitsemasta toimintaansa. Aikuisten tulee toimia impulsiivisten lasten muistina ja näin tukea lasten oppimista. Kaltoinkohdelluille lapsille on tärkeää saada huomiota ja ampiaisenpistokset saattavat olla lapsen tapa hakea sitä. Huomion saaminen saattaa olla niin tärkeää, ettei ampiaisenpiston aiheuttama kipu haittaa lasta.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Perhekodin maatilán elämä on hyvin perinteistä, luonnonläheistä ja luomumaatilan kohdalla myös hyvin luonnonmukaista. Se on elämistä vuodenaikojen luoman rytmin mukaisesti hoitaen maatilán eläimiä ja vaalien ja kunnioittaen luontoa luoden struktuuria ja sitä kautta turvallisuutta perhekodin lasten elämään. Suurperhe synnyttää yhteisöllisyyttä, jossa jokainen kuuluu joukkoon saaden toisistaan tukea ja turvaa. Näin tyydyttyy sosiaalisen kanssakäymisen myötä turvallisuuden, läheisyyden ja rakkauden tarpeet. Elämän kiertokulun seuraaminen kasvattaa ymmärrystä elämän rajallisuudesta lisäten henkistä hyvinvointia.

Maatila täyttää kaikki ihmisystävällisen asuin ympäristön kriteerit. Se on ekologinen, turvallinen, elvyttävä, yhteisöllinen, esteettinen ja toiminnallinen, niin kuin Lapsiystävällinen elinympäristö –otsikon alla todettiin. Luonnonmukainen viljely ja luontoa kunnioittava elämäntapa tekee maatilasta ekologisen, elvyttävän ja esteettisen, suurperhe-elämä takaa taas turvallisuuden ja yhteisöllisyyden ja maatilán fyysinen ympäristö sekä sitä ympäröivä luontoympäristö varmistavat asuin ympäristön toiminnallisuuden. Maatila on myös lapsilähtöinen saadessaan lapset toimimaan, kuten leikkimään, touhuamaan ja työskentelemään. Maatila on myös lapsiystävällinen Melukylä, jossa lapset saavat olla aktiivinen osa maatilán yhteisöä ja arkea tärkeine rooleineen, vastuineen ja velvollisuuksineen esimerkiksi eläinten ja puutarhan hoitoon liittyen. Eläimet tyydyttävät myös läheisyyden ja rakkauden tarpeita tukien moraalín ja empatian kehittymistä. Roolien, vastuiden ja velvollisuuksien myötä lapsille syntyy tunne siitä, mihin he kuuluvat, joka on oleellista minän syntymisen kannalta. Samoin heille syntyy ajatus omasta arvosta ja merkityksestä, joka on taas itsearvostuksen synnyn kautta tärkeää.

Perhekodissa pyritään lasten eheytymiseen selkeän arjen lisäksi mallin avulla. Malliopimisen hyödyntäminen näkyy aineistossa. Mallin kautta on opetettu ja opetetaan vuorovaikutustaitoja, empatiakykyä, oikea ja väärää, leikkimistä ja työntekoa sekä luonnon ja eläinten kunnioittamista. Perhekodin lapset tekevät paljon asioita yhdessä vanhempíensa ja isovanhempiensa kanssa. He hoitavat eläimiä ja puutarhaa yhdessä ja lapset auttavat metsän siivoamisessa. Yhdessä tehdään puutöitä ja käydään mökillä. Oppiminen

tydyttää älyllisiä tarpeita ja luonnon kauneus taas esteettisiä tarpeita. Lapset voivat toteuttaa itseään erilaisten töiden, vastuullisten tehtävien, leikin ja toimimisen kautta. Tällainen tiivis yhdessä eletty arki mahdollistaa mallioppimisen, mutta tukee myös lasten kiintymisen vanhempiinsa synnyttäen lasten ja aikuisten välillä vuorovaikutusta sekä yhdessä jaettuja tunteita ja kokemuksia. Hyvän kiintymyssuhde taas tukee lasten niin psyykkistä kuin sosiaalista kehitystä ja näin myös lasten eheytymistä. Eheytymistä ja lasten identiteetin rakentumista tukee myös lasten samaistuminen eläimiin. Maatilalla tapahtuvien emojen hylkäämiset herättävät kysymyksiä oman äidin hylkäämiseen liittyviin asioihin ja näitä asioita kerrataan uudestaan ja uudestaan aiheita vähitellen syventäen. Oman tarinansa koostamisen myötä lapset tulevat tietoisiksi menneisyydestään ja heille muodostuu ajatus siitä, keitä he ovat.

Maatila asuinympäristönä muodostaa perhekodin lapsille terapeutin arjen tukien heidän psyykkistä ja sosiaalista kehitystä, tyydyttäen heidän tarpeitaan, helpottaen heidän psyykkistä kuormitusta ja palauttaen heidän voimavaransa sekä mahdollistaen heidän osallisuuden, kiintymisen ja eheytyksen.

12 POHDINTA

12.1 Pohdintaa opinnäytetyön tuloksista

UKK-insituutin, Sydänliiton, Reumaliiton, Diabetesliiton ja Osteoporoosiliiton käyttämä ”Liike on lääkettä” –ohje” (Tala 2007, 21) saa minut tutkimuksen tehtyäni vakuutuneeksi siitä, että myös luonto on lääkettä. Niin kuin liike on lääkettä kaiken ikäisille ja kuntoisille, vaikuttaen niin ihmisen kehoon ja mieleen ennaltaehkäisevästi kuin hoitaen, on luonnolla ja luonnonläheisellä elämällä valtava merkitys ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ennaltaehkäisevässä ja korjaavassakin mielessä. Liike ja luonto ovat siitäkin samankaltaisia ”lääkkeitä”, että ne eivät ole keinotekoisia, vaan luonnollinen osa ihmistä ja ihmisen kehitystä. Yhteiskunta on kuitenkin muuttunut niin, että ihminen on erkaantunut liikkeestä ja luonnosta, eläen monesti hyvin passiivista elämää keskellä

kaupunkia, kaukana luonnosta. Kiireinen, yksilö- ja kulutuskeskeinen kulttuuri erkaannuttaa ihmisen myös omasta itsestään. Se saa ihmiset haluamaan paljon sellaisia asioita, jota ilman ihminen todellisuudessa pärjäsi oikein hyvin. Luonnon synnyttämä yhteys omaan sisimpään herättää ihmisen elintärkeät ja luonnolliset sosiaalisen kanssakäymisen, arvostuksen ja itsensä toteuttamisen tarpeet.

Perhekodin maatilaa voi kutsua hoivamaatilaksi. Hoitomaatiloja soisi syntyvän lisää Suomeen lastensuojelulasten voimauttamiseksi laitosten sijaan. Maatilojen luonnon rytmittävä arki, sisältäen mielekästä tekemistä, vastuuta ja yhteisöllisyyttä, vuorovaikutusta ihmisten ja eläinten kanssa, muodostaa mielestäni juuri sellaisen terapeutin kasvuympäristön, jota lastensuojelulapsille peräänkuulutetaan seuraavien otsikoiden alla: ”Lastensuojelulasten tarpeet sijaishuollossa” sekä ”Sijaishuollon tehtävä”. Vaikka aineistoa ei analysoitu määrällisesti, voi kuitenkin todeta maatilalla eläimiin liittyvää asiaa muodostuneen eniten. Maatilan eläinten kanssa touhuamisella ja heidän elämää seuraamisella on ollut ja on edelleen moninainen ja erityisen vahva vaikutus perhekodin lasten kasvuun ja kehitykseen sekä heidän eheytymiseen. Merkityksellisimpiä asioita lasten kehittymisen ja eheytyksen kannalta uskoisin olevan eläinten antama ehdoton rakkaus sekä eläinten kautta syntyneet keskustelut, joissa lapset voivat käsitellä taustojaan. Perhekodin vanhempien työ maanviljelijöinä tekee perheen elämän hyvin luonnolliseksi ja ”normaaliksi”. Vanhemmat eivät ”pelkää” hoida perhekodin lapsia, vaan tekevät töitä, kuten muut vanhemmat pääasiassa tekevät. Tämä vähentää lasten erottumista muista lapsista ja uskoisin tämän olevan hyvin merkityksellistä kaltoinkohdelluille lapsille. Uskoisin heidän haluavan olla mahdollisimman samanlaisia ja elää mahdollisimman samankaltaisesti kuin muut lapset. Asuminen yhdessä isovanhempien kanssa tuo maatilaelämään upean lisän turvallisuutta ja rakkautta. Uskon maatilaelämän luovan perhekodin lapsille mielekkään ja tarkoituksellisen elämän, jonka kantava voima vaikuttaa pitkää lasten aikuisikään asti.

Luonnon ja eläinten tuoman hyvän hyödyntäminen sosiaali- ja terveysalalla ei vaadi mitään koulutusta, vaikka koulutuksia järjestetäänkin, kuten seikkailu- (KOTA. 2009) ja Metsämörri- koulutuksia (Suomen Latu ry. 2009). Uskon sen kuitenkin vaativan oma-kohtaisia luontokokemuksia, joiden kautta ymmärrys luonnon ja eläinten parantavista voimista voi syntyä. Luontoa löytyy usein läheltä, jolloin sen hyödyntäminen on edullista. Retket luonnonhelmaan ovat mieluisia kaikenikäisille. Moneen sosiaali- ja terveys-

alan yksikköön voisi hankkia lemmikkieläimiä ja yhdessä asiakkaiden kanssa kasvattaa kaikkien iloksi esimerkiksi yrtejä. Ei tarvitse asua maalla taikka maatilalla, jotta luontoa voisi hyödyntää ihmisten hyvinvoinnin lisäämiseksi ja elämänlaadun parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksiin voisi myös liittää opintoja luontoon liittyen. Sosionomi koulutuksessa luonto voisi olla yksi teema sosiaalipedagogisen työn välineet -opinnoissa tai osana vapaasti valittavia opintoja.

Tutkimukseni mukaan maatilalla kasvuympäristönä on hyvin positiivinen merkitys perhekodin lasten kehitykseen ja eheytymiseen. Voiko maatilaelämällä olla negatiivisia piirteitä? Maatilalla asuminen ei ole vaaratonta. Tilalla on käytössä monenlaisia työkoineita, joiden alle lapset voivat jäädä. Lapset voivat myös joutua lehmän puskettavaksi taikka karhun yllättämäksi metsäretkellä. Mutta onko vaarattomia kasvuympäristöjä olemassa? Mikä merkitys vaarattomalla kasvuympäristöllä olisi ihmisen kehitykselle? Kykyä reagoida riskeihin jäisi ainakin kehittymättä, niin kuin teoriaosuudessa otsikon: ”Salaperäinen ja monipuolinen ympäristö aktivoi ja rauhoittaa lasta” alla todettiin. Monta hyvää asiaa saattaisi myös jäädä kokematta liiallisen varovaisuuden takia. Mitä lapset mahdollisesti sitten ajattelevat kasvuympäristöstään tullessaan murrosikään? Voiko nuoret kokea maatilaelämän tylsänä, asuvatko kaverit kaukana ja onko nuoria kiinnostavia harrastusmahdollisuuksia lähellä? Miten lapset taas näkevät aikuisiässä lapsuutensa ja nuoruutensa kasvuympäristön? Aikuisena saattaakin kokea nuorena tylsänä pitämän kasvuympäristön olleen loppujen lopuksi oikein hyvä paikka asua ja elää nuoruutensa.

12.2 Pohdintaa opinnäytetyön vaiheista ja onnistumisesta sekä ehdotuksia jatkotutkimusaiheista

Olen hyvin tyytyväinen aiheeni valintaan, koska hoivamaatilojen toiminnan kuvauksista on puute. Tutkimukseni on ajankohtainen myös siksi, että ekopsykologista tietoa luonnon parantavasta, eheyttävästä ja elvyttävästä voimasta on koko ajan enenevässä määrin esillä ja tutkimukseni tuo lastensuojelullisen näkökulman aiheeseen. Aihe on lisäksi ollut henkilökohtaisella tasolla motivoiva ja rikastuttava.

Perhekodin äidin opiskeltaessa sosionomiksi kanssani samalla kurssilla, hän tiesi opin-
näytetyöni tavoitteen, jolla voi ajatella ainakin Alasuutarin (2001, 149-150) mukaan
olevan tutkimuksen validiteettia alentava vaikutus. Tuomen & Sarajärven (2002, 75)
mukaan, on taas eettisesti oikein haastateltavan etukäteen tietävän haastattelun aiheen.
Heidän mielestään olisi jopa suotavaa haastateltavan saada tutustua haastattelukysy-
myksiin ennen haastattelutilannetta, jotta haastattelija saisi mahdollisimman paljon irti
tutkivasta aiheestaan. Noudatin kuitenkin Alasuutarin ohjetta ja pyrin haastattelussa
hyvin yleisen tason kysymyksillä, lähtien liikkeelle perhekodin syntymisen taustoista,
välttää keskustelun ohjautumista liikaa eko- ja ympäristöpsykologisten intressieni mu-
kaan. Perhekodin äiti on silti toki voinut vastauksissaan tuoda luontoon liittyviä asioita
erityisesti esille tietäen tutkimukseni tavoitteen. Tutkimuksen validiteettia lisäsi hyvät
välimme, jolloin molemmille oli tuttua toistensa kommunikointityyli ja -tapa. Uskon
hyvien välien vaikuttaneen myös siihen, että koin haastattelutilanteessa saaneeni paljon
irti aiheestani. Ymmärrystä haastateltavan vastauksiin lisäsi myös vuorokauden läsnä-
oloni tilalla, jolloin monet äidin kertomat asiat, olin jo nähnyt omin silmin ennen haas-
tattelua. En kuitenkaan muuttanut taikka lisännyt haastattelua varten tekemääni muisti-
listaan mitään aiheita näkemäni perusteella, vaan toteutin haastattelun niin kuin alkuun
olin suunnitellut.

Haastattelutilanne tuntui alkuun siinä mielessä oudolta, että niin minä kuin haastatelta-
vani jouduimme ottamaan haastattelijan ja haastateltavan roolit, joka muutti meidän
keskustelua hieman jäykemmäksi muuhun kanssakäymiseemme verrattuna. Puheliaina
ihmisinä keskustelu pysyi kuitenkin vilkkaana ja tutkimuksen kannalta koen haastatte-
lun onnistuneen hyvin juuri siksi, että vuorovaikutuksemme muuttui virallisemmaksi.
Liian rento tunnelma olisi voinut lisätä haastatteluun esimerkiksi tutkimuksen kannalta
turhaa huulenheittoa, joka on meille molemmille tyypillistä. Haastattelun litteroinnin ja
erityisesti analysoinnin kannalta olisi ollut vaikeaa käsitellä huulenheittojen vakavuutta
ja sisältöä. Haastateltavan puhetyyli pysyi onneksi kuitenkin aidon rempseänä haastatel-
tavan tyypilliseen tyyliin.

Haastattelijana oleminen ei ollut helppoa. Vaikka tilanne oli kovin lähellä normaalia
keskustelua, jouduin koko ajan keskittymään aivan eri tavoin kuin muuten kuuntelemi-
seen sekä pitämään mielessä haastattelun aikana käsittelyyn haluamani aiheet. Litteroi-
tua haastattelua lukiessani havaitsin, että olin joissakin tilanteissa huomannut haastatel-

tavan ymmärtäneen kysymykseni väärin. Muotoilemalla kysymykseni uudestaan, olin saanut haastateltavan vastaamaan haluamaani asiaan. Joissain kohdissa en kuitenkaan ollut huomannut haastateltavan vastaavan hieman aiheen vierestä. Haastateltava kertoi kuitenkin koko ajan hyvin mielenkiintoista asiaa, joka saattaa olla syy siihen, etten aina huomannut haastateltavan kertovan jotain sellaista, joka ei aivan vastannut kysymykseeni. Keskustelu pysyi kuitenkin koko ajan aiheessa. Keskittyminen haastattelun aikana paransi tutkimuksen laatua estäen tilanteen muodostumista liian rennoksi, jolloin keskustelu tavoite olisi voinut unohtua. Toisaalta, keskittyminen poisti sellaisen rentouden tilan, jossa olisin saattanut kuulla haastateltavaa vielä paremmin ja näin ollen osannut tehdä tarkentavia kysymyksiä saaden syvällisempää tietoa. Olen kuitenkin tyytyväinen haastattelun laajuuteen ja syvyyteen suhteessa tutkimuksen tavoitteeseen ja omiin resursseihin.

Haastattelu oli tutkimusmenetelmänä minulle uusi. Olin kuitenkin ollut joitakin kertoja haastateltavana ja haastattelut ovat olleet syvällisistä ja pitkäkestoisia. Näiden haastattelukokemusten myötä päätin olla valmistelemattani itseäni juurikaan haastatteluun. Kokemukset olivat opettaneet minulle pitkän haastattelun aikana voivan syntyvän keskustelua niin monenlaisesta asiasta, etten halunnut etukäteen hankkimani tiedon ohjaavan minua liikaa suuntaan taikka toiseen. Halusin yleisillä kysymyksillä antaa haastateltavalle mahdollisimman paljon tilaa kertoa vapaasti maatilaa ja perhekodin elämästä. Toinen asia, jonka olin oppinut haastateltavana ollessani, että haastattelutilanteessa tulee kerrottua ne asiat, jotka haastattelijan kysymyksistä spontaanisti tulee mieleen juuri sillä hetkellä. Samat kysymykset jonain toisena ajankohtana, olisi voinut yhtä spontaanisti tuoda jotain muuta haastateltavan mieleen. Avoimessa haastattelussa ajatellaan silti esitettyihin kysymyksiin olevan todenmukaiset vastaukset, niin kuin otsikon: ”Avoin haastattelu tutkimusmenetelmänä” alla todettiin. Haastattelutilanne muodostuu näin ainutkertaiseksi ja haastateltavan uusintahaastattelu muuttaisi tilanteen epäaidoksi (Hirsjärvi & Hurme 1995, 129). Alasuutarin (2001, 149-150) mukaan hyvät välit haastateltavan ja haastattelijan välillä lisää haastateltavan vastausten rehellisyyttä parantaen näin tutkimuksen validiteettia. Minulle ei syntynyt tunnetta haastateltavan epärehellisyydestä haastattelun aikana ja suorasanaisena naisena haastateltava esimerkiksi kertoi haastattelussa, aineiston ulkopuolelle jätetyssä haastattelumateriaalissa, ettei suhtautuminen heidän ajatukseen yhdistää maatala ja perhekoti ollut kaikkialla kovinkaan hyvä.

Haastattelun työläin ja aikaa vievin vaihe oli haastattelun litterointi. Haastattelun aikana haastateltava painotti välillä tiettyjä sanoja ja asioita, esimerkiksi lausuen sanat venyttäen, tukien sanan painottamista elein ja ilmein. Nämä painotukset jätin tuomatta esiin tutkimuksessani, koska ne olisivat tuoneet lisää analysoitavaa muutenkin reiluun aineistoon. En kokenut painotusten muutenkaan olevan oleellisia tutkimuksen tavoitteeseen nähden. Painotukset olisivat ehkä kuitenkin saaneet haastateltavan vastaukset enemmän eläväiksi ja haastateltavan näköisiksi.

Reliaabeliuden näkökulmasta voi todeta, että suurin osa haastatellusta materiaalista on mukana tutkimuksessa ja aineiston ulkopuolelle jäi vain asiaa koskien perhekodin henkilökuntaa, perhekodin vanhempien elämää ennen perhekodin perustamista ja muiden ihmisten sekä viranomaisten mielipiteitä perhekodin perustamisesta sekä perhekodista. Nämä aiheet jäivät aineiston ulkopuolelle, koska ne eivät liittyneet tutkimuksen tavoitteeseen.

Haastattelusta nousi hyvin monta mielenkiintoista aihetta perhekodin lasten kasvuympäristön merkityksestä heidän kasvuun ja kehitykseen. Haastattelusta olisi voinut poimia vain tiettyjä aiheita, joihin syventyä haastatteleamalla perhekodin äitiä lisää sekä käyttämällä muitakin tutkimusmenetelmiä apunaan, kuten havainnointia. En ollut kuitenkaan valmis pudottamaan mitään aihetta pois ja, koska tutkimuksen tavoitteena oli kuvata ja tarkastella perhekodin lasten kasvuympäristöä, koin tavoitteen kannalta tärkeäksi kaikkien aiheiden pääsyn mukaan tutkimukseen. Haastattelusta nousseiden ilmiöiden jäsentäminen viitekehukseen oli haastavaa aiheiden monilukuisuuden vuoksi. Olikin hyvä, että tutkimuksen teko kesti reilu neljä kuukautta, jolloin asioiden miettimiseen ja pohtimiseen löytyi riittävästi aikaa.

Jatkotutkimuksena voisi syventyä tarkastelemaan maatilaelämän merkitystä paneutumalla perhekodin lasten joko fyysiseen, psyykkiseen tai sosiaaliseen kehitykseen taikka eläinten, puutarhahoidon taikka luonnossa toimimisen vaikutukseen perhekodin lasten eheytymiseen. Maatilaelämän merkitystä voisi tarkastella myös kyseisten lasten taustat sekä erityistarpeet tarkemmin huomioiden. Lasten mielipiteitä kasvuympäristöstään voisi myös tutkia.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen pitänyt paljon taukoja. Olen kastellut basilikoita, ruokkinut porsaitamme, poiminut mustikoita, kitkenyt rikkaruohoja, silittänyt kissaamme sekä nauttinut kesän lämmöstä ja pihamme kauneudesta. Luonto on rauhoittanut minua ja antanut minulle voimia. Samalla olen tullut vakuuttuneeksi siitä, että hoitamalla luontoa, hoidat myös itseäsi.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Osuuskunta Vastapaino.
- Alasuutari, P. 2001. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Gaudeamus Kirjat.
- Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kauppinen, L. Paavilainen, P. & Salo, S. 2005. Persoona 2. Kehityopsykologia. Edita Publishing Oy. 3., uudistettu painos.
- Eronen, S., Kalakoski, V., Kanninen, K., Kauppinen, L., Laarni, J., Paavilainen, P., Salo, S., Anttila, R., Kallio, M., Lähdesmäki, M., Oksala, E. & Stenius, M. 2005. Persoona 1. Psykologian perusteet. Edita Publishing Oy. 3., uudistettu painos.
- Furman, E. 2007. Lasten pitää saada kokea luonto fyysisesti. [viitattu 27.7.2009.] Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid0259735>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. 7. painos. Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. 10., osin uudistettu painos.
- Hirvi, J. 2006. Kohti mielen ekologiaa – järjestelmäajattelua ja muita ekologisen maailmankuvan rakennuspuita. Teoksessa: Heiskanen, I. & Kailo, K. (toim.). Ekopsykologia ja perinnetieto. Polkuja eheyteen. Green Spot, 107-140.
- Jokinen, J. 2007. ”Lapsen luontosuhde on alkuperäinen ja ehjä”. Länsi-Suomi 23.9.2007, s. 12.
- Juvonen, R. 2004. Pieni perinnekirja. Kirjapaja Oy.
- Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2008. Lapsen aika. WSOY. 11. painos.
- Karrasch, M., Lindblom-Ylänne, S., Niemelä, R., Päivänsalo, T-M. & Tynjälä, P. 2006. PS Lukion psykologian kurssi 3. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Kirjapaja Oy.
- Kerola, K. 2001. Struktuuria opetukseen. PS-Kustannus.
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. WSOY Oppimateriaalit Oy.

KOTA, 2009. [viitattu 25.8.2009]. Saatavissa:
<http://www.kota.fi/index.php?cat=l&lang=fi>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, 1983. [viitattu 2.8.2009.] Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Lastensuojelulaki, 2007. [viitattu 2.8.2009]. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Lindblom-Ylänne, S., Niemilä, R., Päivänsalo, T-M. & Tynjälä, P. 2004. Lukion psykologia 1. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Melin, H. & Roine, L. 2004. Sosiologian peruskurssi. 2. luku. Kulttuuri ja arkielämä. TYT /Avoin yliopisto.

Norfolk, D. 2003. Läkande trädgårdar. Natur och Kultur.

Ojanen, R., Lähdesmäki, M., Ojanen, M., Oksala, E. & Paavilainen, P. 2004. Persoona. Persoonallisuuspsykologia. Edita Publishing Oy.

Ojansivu, M. 2009. Lapset takaisin luontoon. [viitattu 27.7.2009.] Saatavissa:
<http://www.hs.fi/juttusarja/perhe/artikkeli/Lapset+takaisin+luontoon/1135247973550>

Paavilainen, P., Kalakoski, V., Laarni, J. Anttila, R. Kreivi, M. Oksala, E. & Stenius, M. 2006. Persoona 3. Tiedonkäsittelyn perusteet. Edita Publishing Oy.

Peltomaa, H., Ahlqvist, S., Ahokas, A., Apponen, O., Kekki, K., Mikkola, E., Oilinki M. & Seitola, T. 2008. Psykologian verkot. Opintoverkko Oy.

Perhekodin laatukäsikirja ISO 9001:2000.

Perustuslaki, 1999. [viitattu 2.8.2009]. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. PS-Kustannus.

Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ranta, S-L. & Seppovaara, J. 2003. Maatilan pihapiiri. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Edita Publishing Oy.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan. Edita Publishing Oy.

Salonen, K. 2005. Mieli ja maisemat. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Edita Prima Oy.

- Salmi, M., Bardy, M & Sauli, H. 2004. Lapsen ja lapsiperheiden asemasta nyky-Suomessa. Teoksessa: Söderström, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, Mertsola, J. & Niemi, S. Lapsen kaltoinkohtelu. Kustannus Oy Duodecim, 16-39.
- Salonen, K. 2006. Ihminen on luontoa. Kirjassa: Heiskanen, I. & Kailo, K. (toim.). Ekopsykologia ja perinnetieto. Polkuja eheyteen. Green Spot, 49-70.
- Sosiaalihuollon asiakaslaki, 2000. [viitattu 2.8.2009]. Saatavissa: <http://www.filnex.fi/fi/ajantasa/2000/20000812>.
- STM, 2007. [viitattu 28.7.2009]. Saatavissa: <http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2007/02/ak1171526287050/passtrhu.pdf>.
- Suomen Latu ry, 2009. [viitattu 25.8.2009]. Saatavissa: www.suomenlatu.fi/?SO311.
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. WSOY.
- Tala, S. 2007. Terveysliikunta- terveyden edistämisen tärkeä osatekijä. [viitattu 5.7.2009]. Saatavissa: http://www.terveysportti.fi/ekirja.Naytaartikkeli?p_artikkeli=t1100426.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, J. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönerittely.. Kustannusosakeyhtiö Tammi. 1-2. painos.
- Tuorila, H. 2006. ”Täällä maalla on hyvä asua”. Kokemukset maaseudusta uutena asuinympäristönä”. Kuluttajatutkimuskeskus. Julkaisuja 4:2006.
- Tuovila, P. 2001. EHEÄNÄ ELÄMÄÄN – Lastenkoti korjaavana kokemuksena. Suomen kasvatus- ja Perheneuvontaliitto ry. Julkaisu 2001.
- Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa: Ketola, J. (toim.). Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. PS-Kustannus, 29-76.
- Turunen, M-M. 2004. Lapsen kaltoinkohtelun psyykkisistä seurauksista. Teoksessa: Söderström, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. 2004. Lapsen kaltoinkohtelu. Kustannus Oy Duodecim, 187-201.
- van Dijk, N. 2008. People with learning difficulties develop confidence through care farming. [viitattu 12.5.2009]. Saatavissa: http://ileia.leisa.info/index.php?url=getblob.php&o_id=214963&a_seq=0.
- Vilén, M., Vilhunen, R., Vartianen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus. Erityinen elämävaihe. WSOY.
- Välivaara, C. 2008. Lapsilähtöisiä vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa: Ketola, J. (toim.). Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa ja vanhemmuuden tueksi. PS- Kustannus, 77-98.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus, 1989. [viitattu 2.8.2009]. Saatavissa:
http://unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf.

Yli-Viikari, A., Lilja, T., Hiekkilä, K., Kirveenummi, A., Kivinen, T., Partanen, U., Rantamäki-Lahtinen, L. & Soini, K. 2009. Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. [viitattu 27.7.2009]. Saatavissa:
<http://www.mtt.fi/pdf/met/met141.pdf>.